

Riigikontrolli majandusaasta aruanne
01.01.2014–31.12.2014

Asutuse nimetus: Riigikontroll

Asutuse registrikood: 74000056

Aadress: Narva mnt 11a, 15013 Tallinn

Telefon: +372 640 0700

Faks: +372 661 6012

E-post: riigikontroll@riigikontroll.ee

Kodulehekülg: <http://www.riigikontroll.ee>

Tegevjuht: Alar Karis

Audiitor: Grant Thornton Rimes OÜ

Majandusaasta aruanne koosneb tegevusaruandest ja raamatupidamise aastaaruandest.

Dokument koosneb 59 leheküljest.

Austatud lugejad!

Riigikontroll töötas ka 2014. aastal selle nimel, et tuua riigile reaalselt kasu asjatundlike tähelepanekute, järelduste ja soovitude kaudu. Tänapäevase euroopaliku kõrgeima auditiasutuseks on Riigikontrolli ülesanne öelda, kas parlamendile esitatud valitsuse aruanne eelarveraha kasutamise kohta on õige, samuti anda infot selle kohta, kuidas valitsus poliitikat on ellu viinud ja mida maksumaksja raha eest saavutanud. Riigikontroll annab avalikkusele erapooletu kõrvaltvaate.

Seega saab Riigikontrolli anda õigel ajal teavet, mis aitaks teha otsuseid ja kujundada poliitikat, mille tulemid võivad avalduda alles aastate pärast. Tegemist vajavad otsused on sageli emotsionaalselt keerulised, mistõttu tuleb vaadata, mida riik saaks teha teisiti, mida võib tegemata jätta, ja astuda samme, et riigieelarvesse tekiks juurde n-ö uut raha, otsides julgeid ja originaalseid, kuid samas mõistlikke ning töötavaid lahendusi.

Riigikontroll püüab lahenduste leidmisele oma teadmisega kaasa aidata.

Alar Karis
riigikontrolör

märts 2015

SISUKORD

1. RIIGIKONTROLI PÕHITEGEVUS 2014. AASTAL	5
1.1. Juhtimine ja struktuur.....	8
1.2. Finantsauditi osakond	9
1.3. Tulemusauditi osakond	13
1.4. Kohaliku omavalitsuse auditi osakond	18
1.5. Auditiaruanded ja muud publikatsioonid.....	22
1.6. Personal	25
1.7. Välissuhtlus	27
1.8. Peamised näitajad 2009–2014.....	28
1.9. 2014. aasta tegevuskava täitmise aruanne.....	29
1.10. Hinnang Riigikontrolli sisekontrollisüsteemi kohta	31
2. RAAMATUPIDAMISE AASTAARUANNE.....	32
3. SÕLTUMATU VANDEAUDIITORI ARUANNE	44
4. RIIGIKONTROLÖRI ALLKIRI MAJANDUSAASTA ARUANDEL	45
5. LISA. RIIGIKONTROLÖRI ETTEKANDED RIIGIKOGUS, VASTUSED RIIGIKOGU LIIKMETE KÜSIMUSTELE JA MUUD KÕNED	46
5.1. Riigikontrolör Alar Karise kõne Riigikogus 12. novembril 2014 Eesti riigi rahanduse, majanduse ja arengu probleemidest.....	46
5.2. Riigikontrolör Alar Karise vastus 13. oktoobril 2014 Riigikogu liikmete arupärimisele, mis käsitleb parvlaevaihenduse korraldamist mandri ning Saaremaa ja Hiiumaa vahel.....	51
5.3. Riigikontrolör Alar Karise kõne Riigikontrolli 95. aastapäevale pühendatud vastuvõtul Eesti Ajaloomuuseumi Suurgildi hoone peasaalis 29.01.2014.....	54
5.4. Eesti riik sai annetusena oma saatuseaastate kohta käiva olulise ajalooallika – riigikontrolör Karl Soonpää päeviku (1939–1940)	58

1. RIIGIKONTROLI PÕHITEGEVUS 2014. AASTAL

Kelle heaks töötab Riigikontroll?

Riigikontroll on maksumaksja huvides ja palgal tegutsev sõltumatu audiitor, kelle ülesandeks on uurida, kuidas riik ja kohalikud omavalitsused on maksumaksja raha kulutanud ning mida selle eest talle pakkunud. Riigikontrolli töötulemused on suunatud Riigikogule, valitsusele ja avalikkusele.

Kui Riigikontroll ja ministrid on diskussioonipartnerid, kelle ülesanne on teha tööd selle huvides, et riik ajaks maksumaksja asju võimalikult hästi ja säästlikult, siis Riigikogu on nii diskussiooni kujundaja kui ka vahemehe rollis. Ühelt poolt annab ta seadustega raamid diskuteerimiseks, teiselt poolt hindab Riigikontrolli infole tuginedes, kuidas valitsus on riigi raha kulutades rahvaesindajate tahet, seadusi järginud. Sealjuures ei huvita Riigikontrolli mitte ainult tegevuse formaalne vastavus seadustele, vaid samavõrra ka see, kas seadused ja valitsuse tegevus on piisavad, et tagada raha sihipärane ja otstarbekas kasutamine ning selline aruandlus, mis annaks kulutamise adekvaatse pildi. Niisiis on suhtlemisel Riigikoguga eesmärgiks teha ettepanekuid riigi juhtimise (s.o eelkõige maksumaksja raha kasutamise) parandamiseks. Riigikontrolli pädevuses pole kedagi karistada, samuti ei teosta ta ise võimu, vaid abistab soovitusi tehes neid, kes otsuseid vastu võtavad.

Aasta jooksul tehtud auditite põhjal koostab Riigikontroll igal aastal Riigikogule esitamiseks kokkuvõtliku aruande – ülevaate riigi vara kasutamise ja säilimise kohta eelmisel eelarveaastal. See on Riigikontrolli põhiseaduslik kohustus.

Maksumaksja on ses suhteahelas mõistagi kõige enam omaniku rollis: temata poleks raha, mida kulutada, temata ei saaks kulutamist kontrollida ega kumbagi – ei kulutamist ega kontrollimist – arvustada. Kuna teemast sõltumata on küsimus tegelikult alati maksumaksja ehk omaniku rahas, siis jõuavad veebilehe ja ajakirjanduse vahendusel avalikkuse ette ka Riigikontrolli audititulemused.

Nii põhiseaduse kui ka Riigikontrolli seaduse järgi on Riigikontroll sõltumatu institutsioon, kes otsustab ise auditite tegemise, nende aja ja iseloomu üle. Riigikontroll aga ei ole huvitatud sõltumatusest sel määral, et temast midagi ei sõltuks. Endale seatud kriteeriumide raames (teha auditid, mille tulemusi oleks võimalik üldistada valitsussektorile laiemalt; võimalikult suur kodanike arv, keda teema oluliselt mõjutab; raha hulk) oleme valmis kaaluma nende soove, kellele töötame. Peamiselt selguvad audititeemad siiski seire tulemusena. See tähendab süstemaatilise teabe kogumist Riigikontrolli huviorbiidis olevate eluvaldkondade kohta, et saada ülevaade probleemidest ja riigi tegevusest nende lahendamisel. Peale uute audititeemade otsimise jälgime asjade käiku ka valdkondades, mida on juba auditeeritud, seirates auditis tehtud soovitude täitmist või võttes plaani järeleauditi.

Riigikontrolli-taoliste institutsioonide kohta kasutatakse rahvusvahelises pruuvis väljendit „kõrgeim auditasutus” (*supreme audit institution*), mis tähendab peale põhitegevuse – auditite – kaasaraäkimist ka avaliku sektori muus kontrollitegevuses. Riigikontrolli audiitorid nõustavad ametnikke juhtimise, raamatupidamise, sisekontrollisüsteemide ja siseauditi arendamisel. Kokkuvõttes ikkagi selle nimel, et kontrolli all oleks võimalikult väikeste kulutustega võimalikult suures ulatuses maksumaksja raha.

Finantsauditi olemus

Riigieelarve seadus sätestab Riigikontrolli kohustuse anda hinnang Vabariigi Valitsuse koostatud majandusaasta aruande kohta. Selle aruande kohta arvamuse ettevalmistamiseks annavad oma panuse kõik auditiosakonnad ning selle ülesande täitmiseks kavandatakse ja korraldatakse finantsauditeid selliselt, et riigi seisukohast olulisemad rahavood, varad ja kohustused saaksid auditeeritud. See võib riskihinnangutest lähtuvalt tähendada finantsauditeid nii ministeeriumides ja nende allasutustes kui ka riigi asutatud sihtasutustes, riigi osalusega äriühingutes jm.

Riigikontroll lähtub auditite tegemisel INTOSAI (Kõrgeimate Kontrolliasutuste Rahvusvaheline Organisatsioon) auditistandarditest, mille järgi koosneb finantsaudit

- raamatupidamise aastaaruande auditist, mis sisaldab arvamust finantsaruannete kohta;
- seaduslikkuse auditist, kus vaadatakse tehingute õiguspärasust, s.t hinnatakse kohaldatavatest seadustest ja määrustest kinnipidamist (vastavusnõuete täitmist).

Raamatupidamise aastaaruannet auditeerides soovime aruande lugejale anda kindlust, et aastaaruanne kajastab õigesti aruandva üksuse tegevust perioodi jooksul ja finantsolukorda perioodi lõppedes. Tehingute seaduslikkuse auditeerimisel hindame, kas auditeeritav on oma majandustegevuses kinni pidanud tema tegevusele kohaldatavatest olulisematest õigusaktidest.

Samuti toome hinnangut andmata välja auditi käigus tehtud tähelepanekud finantsjuhtimise ja sisekontrollisüsteemide kohta.

Tulemusauditi olemus

Tulemusauditi eesmärk on anda Riigikogule, valitsusele ja avalikkusele igakülgset teavet selle kohta, kui hästi on riik seatud eesmärgi täitnud. Enamasti seisneb see avalikkuse informeerimises riigi tegevuses esinevatest vajakajäämistest ning vastutavate ametnike suunamises nende probleemidega tegelema. Ent Riigikontroll ei piirdu üksnes puuduste sedastamise ja iseloomustamisega, vaid püüab analüüsida ka probleemide põhjusi ning pakkuda ideid, kuidas neid ületada. Samuti on tulemusauditi eesmärgiks tuvastada parimat halduspraktikat ja aidata kaasa selle levimisele.

Tulemusauditi ja selle aluseks oleva seire objektiks on eelkõige igapäevaelus ilmnevad probleemid ja avaliku sektori tegevus nende lahendamisel. Seejuures püüab Riigikontroll keskenduda probleemidele, mis mõjutavad pikaajaliselt paljusid inimesi ning mille puhul on alust oletada süsteemseid puudusi riigi tegevuses. Vältides parteipoliitikasse sekkumist, arvestatakse tulemusauditi teemade valikul ka seda, kas valitsus on uuritava probleemi lahendamiseks üldse midagi teinud või teha plaaninud. Samas võidakse auditeerida ka probleemi, mille suhtes valitsusel küll konkreetne tegevuskava puudub, kuid mis on oluline mõne üldisemal tasemel kindlaksmääratud riikliku eesmärgi saavutamiseks.

Tulemusaudit keskendub kolmele aspektile: säästlikkusele, tõhususele ja mõjususele.

Säästlikkust (eesmärkide saavutamiseks tehtavate kulutuste minimeerimist) Riigikontroll üldjuhul eraldi ei hinda, küll aga võidakse hinnanguid säästlikkuse kohta anda tõhusust uurides.

Tõhusust hinnates analüüsib Riigikontroll avaliku sektori hallatavaid protsesse, seda, kas ja kuidas oleks samade ressurssidega võimalik tegevuse tulemit suurendada või saavutada sama väiksemate kuludega.

Mõjusust hinnates analüüsib Riigikontroll

- õigusaktides ja planeerimisdokumentides deklareeritud eesmärkide saavutamist;
- tegevusega tegelikult saavutatud mõju võrrelduna soovitud mõjuga (kui mõju kajastav info puudub või on ebapiisav, püütakse vajalikku teavet ise koguda).

Riigikontrolli huvitab ka see, millised on tõhususe ja mõjususe eeldused. See tähendab analüüsi, kas avalik sektor lähtub oma tegevuste planeerimisel ja elluviimisel heast juhtimistavast ning arvestab ühiskonna vajadusi. Uurida võidakse ka seda, kas valitsusel on teatud ühiskondliku eesmärgi saavutamiseks üldse mingi sihipärane tegevus, kuidas see on kujunenud, kas ja kuidas see haakub valitsuse teiste tegevustega ning kas seda juhitakse piisaval määral. Suurt tähelepanu pööratakse kulust, tulemit ja mõju iseloomustava aruandlusinfo olemasolule ja usaldusväärsusele.

1.1. Juhtimine ja struktuur

Riigikontrolli juhib riigikontrolör Alar Karis.

Riigikontrolli struktuur 2014. aastal oli järgmine:

- finantsauditi osakond, peakontrolör Ines Metsalu;
- tulemusauditi osakond, peakontrolör Tarmo Olgo;
- kohaliku omavalitsuse auditi osakond, peakontrolör Airi Mikli.

Riigikontrolöri ja auditiosakondade tööd toetasid haldusteenistus (juhataja Margit Kuusk), info- ja kommunikatsioonitehnoloogia teenistus (juhataja Sander Türk), kommunikatsiooniteenus (juhataja Toomas Mattson), arendusteenistus (juhataja Jaanus Kasendi), personaliteenus (juhataja Kairi Kübarsepp), raamatupidamisteenistus (juhataja Ingrid Lepasild), välissuhete teenistus (juhataja Tuuli Rasso) ning õigusnõunik (Rait Sannik).

1.2. Finantsauditi osakond

Finantsauditi osakond annab audititega avalikkusele ja Riigikogule kindluse, et riigiasutustes korraldatakse raamatupidamist hästi ja maksumaksjate raha kasutatakse riigieelarve seaduse kohaselt. Peame oluliseks aidata oma audititega kaasa sisekontrollisüsteemide kehtestamisele ja tugevdamisele riigiasutustes selleks, et tagada olulisematest õigusaktidest kinnipidamine ja riigivara heaperemehelik kasutamine.

Finantsauditi osakonna töö on suures osas paika pandud riigieelarve seadusega. Sellest tulenevalt on osakonna ülesandeks anda hinnang kõigi riigiraamatupidamiskohustuslaste (v.a Riigikontroll) raamatupidamise aastaaruannete õigsusele ja tehingute seaduslikkusele. See tähendab, et me auditeerime nii riigi majandusaasta koondaruande õigsust kui ka kõigi ministeeriumide, Riigikantselei ja põhiseaduslike institutsioonide raamatupidamise aastaaruannete õigsust ja tehingute seaduslikkust. Lisaks auditeerime rahvusvaheliste kokkulepete kohaselt Balti Kaitsekolledži raamatupidamise aastaaruannet.

Finantsauditeid korraldame kooskõlas INTOSAI auditistandardiga, järgides INTOSAI finantsauditi ja vastavusauditi standardite nõudeid ning INTOSAI standardi juurde kuuluvate finantsauditi rakendussuuniste (ISSAI 1000–2000) ning vastavusauditi rakendussuuniste ISSAI 4200 nõudeid. Riigikontrolli iga-aastased finantsauditid hõlmavad kolme põhiküsimust:

1. raamatupidamise aastaaruannete auditeerimine. Raamatupidamise aastaaruande õigsuse kohta arvamuse avaldamise käigus hindame raamatupidamise aastaaruannete vastavust Eesti raamatupidamise heale tavale;
2. tehingute seaduslikkuse auditeerimine. Tehingute seaduslikkuse kohta arvamuse avaldamiseks auditeerime, kas asutuste tehingud on sooritatud, lähtudes riigieelarve seaduse, riigihangete seaduse ja riigivaraseaduse peamistest printsiipidest;
3. raamatupidamise ja tehingute seaduslikkuse auditeerimise kaudu teeme tähelepanekuid sisekontrollisüsteemi toimimise kohta.

Finantsauditid korraldame viisil, et nii raamatupidamise aastaaruande kohta kui ka tehingute seaduslikkuse hindamiseks on tehtud asjakohane ja piisav töö arvamuse kujundamiseks ning sisekontrollisüsteemi olulised puudujäägid tuvastatakse.

Riigi finantsaruandlus vajab lihtsustamist

Ministeeriumide, Riigikantselei ja põhiseaduslike institutsioonide saldoandmike infosüsteemis esitatavate aruannete põhjal koostatakse Rahandusministeeriumis riigi raamatupidamise koondaruanne. Raamatupidamise seaduse järgi on riigi koondaruande koostamise eesmärk võimaldada Riigikogul kontrollida valitsust, anda valitsusele võimalus selgitada tegevust aruandeaastal ning esitada Riigikogule vajalik info uute eelarveliste otsuste tegemiseks.

Riigikogu ei kinnita ministeeriumide majandusaasta aruandeid, vaid tema ülesanne on kinnitada riigi koondaruanne. Riigikontrolli viimase kümne aasta kogemused on näidanud, et Vabariigi Valitsuse tasemel on ministeeriumide raamatupidamise aruannete kinnitamine pigem formaalne protsess ning sisuliselt ministeeriumide eelarve kasutamist ning finantsseisu Vabariigi Valitsuse istungitel ei arutata. Ministeeriumide juhtkonnad oma majandusaasta aruandeid otsustusprotsessis samuti ei kasuta. Põhjuseks on objektiivne asjaolu, et agregeeritud ning kuus kuud pärast majandusaastat valmiv aruanne polegi juhtimisotsuste tegemiseks

mõeldud. Olulisi riigisiseseid infotarbijaid ministeeriumide raamatupidamise aastaaruannetel ka ei ole.

Eelnev ei tähenda, nagu ei peaks ministeeriumides ja nende valitsemisalades arvestust pidama ega raamatupidamine korras olema. Riigiasutuste korras raamatupidamine ja õige finantsinfo on oluline eeldus kvaliteetseks valitsemissektori rahandusstatistikaks. Rahandusstatistika näitajad – erinevalt raamatupidamise aruannetest – võimaldavad analüüsida ja hinnata riigi rahanduspoliitilisi otsuseid, võrrelda riiki teiste riikidega ja tuua välja riigi rahandusseisu muutus aja jooksul. Seega on ministeeriumide igakuuline saldoandmike esitamine tähtis, kuna see on sisendiks nii riigi raamatupidamise aastaaruande koostamisele kui ka rahandusstatistikale.

Kuna riigiraamatupidamiskohustuslaste majandusaasta aruannetel on vähe kasutajaid, tuleks Riigikontrolli hinnangul aruandluse nõuded üle vaadata ning neid võimaluse korral lihtsustada. Sellega välditaks kasutute aruannete koostamist ning hoitaks niiviisi kokku ministeeriumi ametnike tööaega, mis kulub mahukate aruannete koostamiseks. Aruandluse uuendamisel tuleks seejuures juhinduda põhimõttest, et andmestik riigi koondaruande ja valitsemissektori rahandusstatistika tarvis oleks piisav, kuid üleliigsest andmete kogumisest, aruannete koostamisest ning auditeerimisest tuleks loobuda. Riigi koondaruande puhul tuleks ka edaspidi lähtuda täies mahus raamatupidamise seaduses ja riigieelarve seaduses nõutust. Vastavasisulise soovitusena andis Riigikontroll auditiga „Riigi 2013. aasta majandusaasta koondaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus“.

Töö tulemused 2014. aastal

Aasta jooksul korraldas finantsauditi osakond 21 auditit. Neist olulisim, riigi majandusaasta koondaruande kohta koostatav kontrolliaruanne üldistab ministeeriumide auditites tuvastatud probleeme, andes hinnangu nii riigi raamatupidamise aastaaruande õigsusele kui ka tuues välja probleeme riigi arvestuse korralduses üldisemalt. Järeldusi, mis tehti riigi majandusaasta koondaruande auditi raames, kasutati Riigikontrolli ülevaates riigivara kasutamise ja säilimise kohta.

Riigikontrolli aruanne riigi 2013. aasta majandusaasta koondaruande kohta

Riigikontrolli hinnangul on riigi 2013. aasta raamatupidamise aastaaruanne olulises osas õige. Olulisi märkusi riigi raamatupidamise aastaaruande õigsuse kohta Riigikontrollil teha ei tulnud. Kuigi hinnang riigi raamatupidamise aastaaruandele oli märkusteta, tööme aruandes välja asjaolu, et riigimetsa väärtuse arvestamise põhimõtted pole sobilikud riigivarale, kuna need ei arvesta piisavalt metsa tegelikku väärtust ja sellega toimuvaid muudatusi. Enamikus ministeeriumides ja nende valitsemisalades oli raamatupidamise korraldus heal tasemel. Seda ka nendes ministeeriumides, kus varasemalt on Riigikontroll tuvastanud vajakajäämisi, mis valdavalt olid seotud raamatupidamise ümberkorraldustega.

Varasemate aastate auditites on Riigikontroll juhtinud tähelepanu sellele, et riigieelarve täitmise aruande esitusviis ei võimalda aruandest aru saada ega vasta Riigikogus vastu võetud riigieelarve esitusviisile. 2013. aasta riigieelarve kinnitas Riigikogu uues formaadis ning sama esitusviisi on tarvitatud ka riigieelarve kasutamise kohta aruandmiseks. Nii on Riigikogu kinnitatud riigieelarve ja riigieelarve täitmise aruanne muutunud omavahel võrreldavaks ning seega on järgitud rahvusvaheliste standarditega kehtestatud põhimõtet.

Riigieelarve täitmise aruandega antakse Riigikogule ja avalikkusele teada, kui palju raha on valitsus aasta jooksul kasutanud ning kui palju on seda järgmisse eelarveaastasse edasi kantud.

2013. aasta riigieelarve täitmise aruande viimasest veerust on võimalik näha, kui palju investeringuteks ning kuludeks plaanitud raha on aasta lõpus üle viidud. 2013. aasta eelarvest viidi 2014. aastasse üle 536 miljonit eurot (7 protsenti 2013. aasta tegelikest kuludest), 2012. aasta eelarvest viidi 2013. aastasse üle 479 miljonit eurot ja 2011. aasta eelarvest 2012. aasta eelarvesse 431 miljonit eurot. Üldjuhul võivad kulude üleviimise põhjusteks olla investeringuprojektide viibimine, ELi rahast finantseeritavate projektide tähtjaks lõpetamata jäämine vms. Kahjuks jääb riigi koondaruande lugeja jaoks vastuseta küsimus, mis iga konkreetse ministeeriumi valitsemisala puhul kulude üleviimise põhjustas. Selgitusi raha ülekandmise põhjuste kohta ei ole ministeeriumide majandusaasta aruannetes esitatud, seda infot ei koondata riigi majandusaasta koondaruandes ega ka riigieelarve koostamise käigus. Arvestades ülekantava raha suurt hulka, on Riigikontrolli hinnangul oluline ülekandmise põhjuste analüüs ning selle avalikustamine, et tagada raha kasutuse läbipaistvus ning tõhusam eelarve planeerimine. Riigikontroll leiab, et eelmisest aastast üle kantava raha suur hulk viitab sellele, et eelarve planeerimine ei ole piisavalt tõhus ning kulude kindlaksmääramisel ei arvestata alati tegeliku suutlikkusega seda raha ära kasutada. See aga võib viia ebaotstarbekate kulutusteni.

Riigi asutatud sihtasutustele toetuste andmine ja nende sihipärane kasutamine

Riigikontroll auditeeris riigi asutatud sihtasutustele 2013. aastal riigieelarvest toetuste andmist ja nende kasutamise sihipärasust. Auditi käigus selgitati, kas riigi asutatud sihtasutustele toetuse andmine on arusaadav ja läbipaistev, kas ministeeriumid on loonud toetuste andmiseks ning antud toetuste kasutamise üle järelevalve tegemiseks kontrollisüsteemi. Auditeerimiseks valitud kaheksas sihtasutustes uuriti, kuidas on korraldatud riigieelarvest saadud raha kasutamine, kas saadud raha on kasutatud sihi- ja õiguspäraselt ning kas sihtasutuse juriidilise vormi valikut on sihtasutuse loomisel põhjendatud.

Riigikontroll uuris, kas sihtasutuste loomisel on alati kaalutud seda, kas kavandatud tegevust on kõige õigem teostada sihtasutuse vormi kaudu, eeldades, et otsuse tegemiseks esitatakse Vabariigi Valitsusele piisav info ka selle kohta, mis on selle juriidilise vormi valiku plussid ja miinused. Paraku ei leidnud Riigikontroll tõendusmaterjali selle kohta, et auditeeritud sihtasutuste puhul oleksid asutajad kõigekülgselt alternatiive kaalunud ning hinnanud sihtasutuse vormi eeliseid ja puudusi. Valdavaks ajendiks sihtasutuse vormi valikul on olnud pigem vastava ministeeriumi arvamus.

Sellest järeldas Riigikontroll, et riigil ei ole pea kahekümne aasta jooksul välja kujunenud parimat praktikat, kuidas kasutada sihtasutuse vormi avalike ülesannete täitmiseks. Riigikontroll soovitas rahandusministril koostöös justiitsministriga analüüsida, milliseid avalikke teenuseid on otstarbekas osutada sihtasutuste kaudu, ning selgitada, kas ja millises osas loodud sihtasutused neid ülesandeid täidavad. Rahandusminister nõustus Riigikontrolliga ja lubas asjaomaseid asutusi kaasates korraldada analüüsi 2014. aastal koondaruande koostamise käigus ja analüüsi tulemused avalikustada Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi kava kohaselt väljatöötatavas riigiettevõtete omanikupoliitika rohelises raamatus.

Auditis järeldas Riigikontroll ka seda, et senisest suuremat läbipaistvust vajab sihtasutuste rahastamine riigieelarvest. Riigieelarve seadusest ning selle seletuskirjast on keeruline selgust saada, kui palju raha plaanitakse sihtasutustele eraldada. Kuigi riigieelarve seaduse seletuskiri sisaldab tabelit riigi eelarvest antavate toetuste kohta, ei ole sealt kõiki toetussummasid võimalik leida, kuna neid pole esitatud või tuleb neid otsida muudest tabelitest. Nii ongi 2013. aasta riigieelarve seletuskirjast võimalik hõlpsasti leida sihtasutustele eraldatavad toetused summas 62 miljonit eurot, kuigi lõplik eelarve aastaks 2013 oli 127 miljonit eurot.

Kuna sihtasutused tegutsevad väga erinevate eesmärkide elluviimisel, on selge, et ei ole võimalik kokku leppida ühesuguses rahastamismudelil kõikidele sihtasutustele. Auditi käigus leiti aga probleeme nii kehtivatest reeglitest kinnipidamisega kui ka reeglite hägususega. Lisaks sellele on sihtasutustest kujunenud omakorda ministeeriumide rahastamise allikas. Kõige ulatuslikum ja pikaajalisem on see probleem SA Keskkonnainvesteeringute Keskus ja Keskkonnaministeeriumi vahel, kuid ka Haridus- ja Teadusministeerium on oma põhitegevust rahastanud valitsemisala sihtasutuse kaudu.

Positiivse aspektina tõi audit välja, et sihtasutused on oma põhikirjalisi eesmärgi täitnud ja riigilt saadud raha üldiselt sihipäraselt kasutanud.

1.3. Tulemusauditi osakond

Tulemusauditi osakond hindab riigi tegutsemise tulemuslikkust, tõhusust ja säästlikkust kõigis ministeeriumides, nende valitsemisalas tegutsevates riigiasutustes, samuti avalik-õiguslikes juriidilistes isikutes ja sihtasutustes, kelle asutaja- või liikmeõigusi ministeeriumid täidavad. Ühtlasi auditeerib tulemusauditi osakond riigi äriühinguid, kus ministeeriume juhtivatel ministritel on kohustus esindada riigi huve neis äriühingutes riigile kuuluva enamusotsustusõiguse elluviimisel.

Viimastel aastatel on tulemusauditi osakonna eesmärk olnud juhtida tähelepanu kitsaskohtadele, mis takistavad riigiteenuste kvaliteetset, riigi rahaliste võimaluste kohast osutamist ja pörsivad pikaajalist majandusarengut. Osakond on keskendunud riigi tegevuse tulemuslikkuse hindamisele järgmistes valdkondades: haridus- ja kultuurivaldkond, tervishoiu- ja sotsiaalvaldkond, looduskeskond, riigi infrastruktuurid, IT-valdkond, rahandus- ja majanduskeskkond ning sisejulgeoleku- ja kaitsevaldkond.

Riigikontrolli täiendavad eelarvetaotlused 2013. ja 2014. aastal sisejulgeoleku- ja kaitsevaldkonna auditeerimisevõimekuse rahastamiseks on senini rahuldamata, mis pärsib selles olulises valdkonnas auditite tegemist. Sisemiste ümberkorraldustega ja muude valdkondade värbamise edasilükkamise abil suutsime 2014. aastal komplekteerida esimese meeskonna sisejulgeoleku ja riigikaitse valdkonna audiitoreid (st 1 auditijuht ja 2 audiitorit). Samas ei ole rahapuuduse tõttu võimalik komplekteerida audititüksust täismahus ega kindlustada seega järjepidevat ning tõrgeteta auditeerimist. Sisejulgeoleku- ja kaitsevaldkonna rahastamine, mis praegu toimub Riigikontrolli teiste valdkondade ja projektide arvelt, ei ole kestlik ja sellel on juba 2014. aastal selge mõju ka teiste auditite valmimistähtaegadele (vt osa „2014. aasta tegevuskava täitmise aruanne“).

Osakonna põhieesmärgiks kultuuri- ja haridusevaldkonnas oli anda Riigikogule ja avalikkusele ülevaade, kuidas riik tellib uuringuid, kas ressursse kasutatakse võimalikult tõhusalt ning kuivõrd uuringute tulemusi kasutatakse ka otsuste tegemisel. Sotsiaal- ja tervisevaldkonnas said valmis auditid e-tervise ja pensioni teemal. Lisaks tehti ülevaade riigi rändepoliitikast ning anti hinnang hooldusraviteenuse kättesaadavusele, rahastamisele ning vastavusele patsientide vajadustele.

Keskkonnavaldkonnas sai valmis audit põlevkivi kasutamise arengukava mõjust. Lisaks hinnati, kas riigil on olemas ülevaade ohtlike jäätmete tekkest ning sellele vastavalt tagatud nõuetekohane käitlus. Eraldi keskenduti teemale, kas riigil on ülevaade põlevkivijäätmete tekkimisest ja ladestamisest, põlevkivijäätmehooldlate seisundist ning nende keskkonnamõjust. Samuti pöörati tähelepanu looduskaitse korraldusele ja vastavatele investeeringutele.

IT-valdkonnas oli keskseks analüüsiobjektiks lairibavõrgu ehitamise projekt. Majandus- ja rahandusvaldkonnas hinnati VEB-fondi loomist. Valmis ka audit, milles hinnati innovatsiooni toetusmeetmete mõju.

2014. aasta jooksul loodi tulemusauditi osakonnas uus auditimeeskond, et auditeerida sisekaitse- ja julgeolekuvaldkonda. Esmalt alustati Politsei- ja Piirivalveameti ühendasutuse loomise ja toimunud reformide mõjude hindamisega.

2014. aastal lõpetas osakond viis tulemusauditi, koostas vastuse Riigikogu liikmete arupärimisele teemal „Parvlaevaühendus Hiiumaa ja Saaremaa“ ning esitas Riigikogule iga-aastase ülevaate riigi vara kasutamise ja säilimise kohta.

Osakonnas oli 29 ametikohta, neist 1 peakontrolör, 6 auditijuhti, 5 vanemaudiitorit, 16 audiitorit ja 1 nooremaudiitor. Aasta jooksul võeti osakonda juurde 4 audiitorit ja 1 nooremaudiitor. Osakonnast lahkus aasta jooksul 1 töötaja ning 1 läks lapsehoolduspuhkusele.

Osakonna strateegiline sise-eesmärk oli teadlikult ja süsteemselt veelgi suurendada audiitorite pädevust ning tagada, et töötajatel on avaliku sektori auditeerimiseks väga heal tasemel oskused ja teadmised. Selleks korraldati nii majasiseseid koolituspäevi kui ka anti võimalus osaleda koolitustel väljaspool vastavalt professionaalsele huvile ja vajadusele. Sügisel toimus ka iga-aastane osakonna seminar, kus arutati osakonnasiseseid teemasid ja kuulati väliskülalisi.

Rahvusvahelisel tasandil tegi tulemusauditi osakond koostööd EUROSAI raames, osaledes ning tehes ettekandeid erinevatel töörühmade koosolekutel IT- ja keskkonnavaldkonnas. Osaleti ka INTOSAI WGEA juhtkomitee koosolekul. Lisaks valmistasid tulemusauditi osakonna esindajad IX EUROSAI kongressil Haagis ette töötoa „Delivering the message: Innovation in external communication“. EUROSAI keskkonnaauditi töörühma koosolekul oktoobris korraldati infrastruktuuri auditeerimise koolituspäev. Aasta jooksul kohtuti ka mitmesuguste teemade aruteluks OECD esindajatega.

Olulisemad audititulemused

Audit „Riigi tegevus põlevkivi kasutamise suunamisel“

Auditi eesmärgiks oli hinnata, kas riigi eesmärgid põlevkivi kaevandamiseks ja kasutamiseks on selged, asjakohased ning võtavad arvesse olulisi mõjusid ning kas eesmärkide täitmiseks kavandatud tegevused ja kehtestatud nõuded tagavad negatiivse keskkonnamõju vähenemise ning õiglase tulu riiklikult tähtsa maavara kasutamise eest.

Riigikontrolli audit näitab, et põlevkivi kasutamise riiklikus arengukavas seatud eesmärgid – vähendada põlevkivi kaevandamise ja kasutamise keskkonnamõju ning suurendada kaevandamise ja kasutamise efektiivsust – pole õnnestunud saavutada. Keskkonnatasud pole piisavalt motiveerinud ettevõtjaid vähem saastama ega loodusressursse säästlikumalt kasutama. Samuti on riik jätnud uue arengukava (2016–2030) koostamisel tegemata olulised uuringud, mis võimaldaksid komplekselt hinnata nii olemasolevate kui ka uute põlevkivivarude kasutamise olulisemaid mõjusid keskkonnale, inimeste tervisele ja ühiskonnale tervikuna.

Riigikontrolli hinnangul on praegune põlevkivi arengukava sisuliselt dokument, mille mõju põlevkivi kasutamise suunamisel on väike. Riigikontroll soovitas keskkonnaministril enne põlevkivi kasutamise uue riikliku arengukava (2016–2030) valmimist selgitada uuringutega välja põlevkivi kaevandamise ja kasutamise kompleksed mõjud. See võimaldab hinnata, milline on põlevkivisektori negatiivne kompleksne mõju, mida ühiskond on valmis taluma. Pärast seda saab otsustada põlevkivi kaevandamise lubatava aastamäära üle ja hinnata uute varude kasutuselevõttu.

Samuti tuleb enne uue arengukava valmimist hinnata, kui suur on põlevkivi kaevandamise ja kasutamise tegelik keskkonnakahju ning kui palju raha läheb riigil vaja nende kahjude heastamiseks. Seejärel saab töötada välja keskkonnatasud, mis motiveerivad ettevõtteid keskkonnakahjusid ennetama.

Audit „Riigi tegevus e-tervise rakendamisel“

Auditi eesmärk oli anda hinnang, kas tervise infosüsteem täidab talle pandud eesmärgid: muuta tervishoiusüsteemi tõhusamaks, parandada ravikvaliteeti ja suurendada patsiendikesksust.

Riigikontrolli hinnangul tuleks Sotsiaalministeeriumil jõuliselt tegelda e-tervise süsteemi tervikliku väljaarendamisega, sest algselt kavandatud eesmärgid pole siiani saavutatud. E-tervise süsteemis olevaid andmeid ei ole erinevalt planeeritust veel võimalik terviklikult kasutada ei ravitööks, riikliku statistika tegemiseks, registreerimiseks ega järelevalveks. Riigi loodud e-lahendustest kasutatakse aktiivselt vaid digiretsepti. Digiloo ja digipildi kasutamine on jäänud tagasihoidlikuks ning digiregistratuur pole selle valmimisest möödunud viie aasta jooksul käivitunud.

Riigikontrolli hinnangul on e-tervise nõrga käivitumise taga Sotsiaalministeeriumi eesmärgistamata ja juhuslik tegevus e-tervise arendamisel ning juurutamisel. Sotsiaalministeerium, kelle ülesanne peaks olema esindada riigi huvisid, on e-tervise juhtimisel olnud pigem kõrvaltvaataja ning palju aktiivsemalt on osalenud teised e-tervise sihtasutuse nõukogu liikmed, kes esindavad tervishoiuteenuse osutajaid. Nende initsiatiivil hakati lisaks neljale põhiprojektile jooksvalt arendama ka täiendavaid teenuseid, mis on viinud tähelepanu ja raha ära põhiprojektidelt. Riigikontrolli hinnangul ei ole praegu teada, kui palju aega ja raha kulub, et pooleliolevad projektid lõpetada.

Riigikontrolli hinnangul saaks e-tervise tulevikus siiski täies mahus tööle rakendada, aga selleks tuleb e-tervist arendada ennekõike riigi ja ühiskonna huvidest lähtuvalt. Selleks et e-tervis oleks igapäevaseks töövahendiks nii patsiendile, arstile kui ka riigiasutustele, tuleks enne uute projektide kallale asumist lõpetada seni mitterakendunud projektid ning nõuda edaspidi kõigilt tervishoiuteenuse osutajatelt nii andmete esitamist e-tervisesse kui ka süsteemi kasutamist.

Audit „Riigi pensionipoliitika jätkusuutlikkus“

Auditis anti hinnang riigi tegevusele pensionikindlustussüsteemi jätkusuutlikkuse tagamisel.

Riigikontrolli hinnangul vajab riik tööealiste inimeste vähenemise, pensionäride arvu suurenemise ja oodatava eluea kasvu tingimustes jätkusuutlikku pikaajalist plaani, eriliiki pensionide reformimist ja II samba fondide regulatsiooni edasiarendamist. Praegune süsteem soodustab varajast pensionile minekut, mis süvendab pensionikindlustuse puudujääki. Kohustusliku kogumispensioni süsteemi oleks aga vaja rakendada viisil, mis viiks soovitud tulemusteni ja looks toimiva konkurentsi II samba fondide vahel.

Pensionisüsteemi jätkusuutlikkuse tagamiseks tuleks riigil otsustada vajalikud meetmed kohe kui võimalik. Kuigi riik on otsustanud tõsta 2026. aastaks üldise pensioniea 65 eluaastale, ei ole edasisi samme pensionisüsteemi kestlikkuse tagamiseks tehtud. 2019. aastal on plaanis analüüsida automaatsete kohandamismehhanismide rakendamist. Automaatsed kohandamismehhanismid annavad võimaluse pensionisüsteemi kohandada kokkulepitud statistiliste näitajate järgi: näiteks võib siduda pensionilemineku eeskäiguga oodatava elueaga või panna pensioni suuruse sõltuma pensionäride arvust. Riigikontrolli hinnangul on mõistlik automaatsed kohandamismehhanismid ka Eestis kasutusele võtta, kuid sellesisulised analüüsid tuleb teha varem, juba 2016. aastal. See võimaldab avada ühiskondliku diskussiooni parima lahenduse leidmiseks ning annab aega uue süsteemiga kohanemiseks.

Riigikontroll soovitas ministritel kaaluda võimalust kaotada ennetähtaegne pension, eripensionid, väljateenitud aastate pensionid ja soodustingimustel vanaduspensionid ning vajaduse korral asendada osa ametialade puhul pensioni eriskeemid töhusate isikukaitsevahenditega, pakkuda rehabilitatsiooniteenuseid, kompenseerida suurema palgaga vms ning pakkuda karjääri lõpufaasis võimalust osaleda töötamise kõrval riiklikus täiendus- ja ümberõppes.

Kuigi II samba fondide peamine eesmärk on kasvatada pensionikogujate raha ostujõudu, on Rahandusministeeriumi analüüside kohaselt II samba fondide senine reaaltootlus keskmiselt nullilähedane. Fondidevahelise konkurentsi vähesus on viinud olukorrani, kus tootlus on kesine ja investeeritakse passiivselt, kuid valitsemistasud on suured. II sammas ei ole veel täitnud ka teisi kohustusliku kogumispensioni süsteemi loomisel seatud eesmärgi. II samba fondid on Eesti majanduse ja finantsturgude arengut mõjutanud vähe. Kohustuslik kogumispension ei ole vähendanud päevapoliitiliste tegurite mõju pensionisüsteemis ega oluliselt hajutanud pensionisüsteemi ohustavaid riske.

Riigikontroll soovitas rahandusministril alata pensionifondide tegevust puudutavate õigusaktide muutmine, et fondihaldus oleks efektiivsem ning elavneks konkurents, mis võimaldaks saavutada väiksemad tasud ja suurema tootluse. Lisaks tuleks hinnata põhjalikumalt kohustusliku kogumispensioni eesmärkide täitmist mõjutavaid tegureid ning teha vajaduse korral asjakohaseid ümberkorraldusi. Sealhulgas tuleb analüüsida võimalusi soodustada kodumaiseid investeeringuid ja suurendada inimeste teadlikkust pensionisüsteemi toimimisest ning sellega seonduvast isiklikust vastutusest.

Audit „Riiklik VEB Fond“

Auditi eesmärk oli hinnata, kas NSV Liidu Välismajanduspangas külmutatud Eesti pankade kontode probleemi lahendamiseks vastuvõetud Riigikogu 20.01.1993. aasta otsus täideti. Täpsemalt selgitati auditiga välja, kas Riiklik VEB Fond moodustati ja kas seda hallati viisil, nagu Riigikogu otsus ette nägi, ning kas VEB-fondi registrit peeti kehtinud korra kohaselt.

Samuti soovis Riigikontroll välja selgitada, kas avalikkusele on esitatud kõik teadaolevad asjaolud, mis puudutavad Eesti Pangas 1995. aastal koostatud valeandmetega kirja ja äriühingu TSL Internationali nõuete soetamist ning lunastamist.

Riigikontroll leidis oma auditis, et Riigikogu 1993. aasta otsust moodustada Riiklik VEB Fond ei täidetud nõuetekohaselt, sest Eesti Panga ja tema hallata antud VEB-fondi tegevuses esines märkimisväärsed puudused nii fondi moodustamisel, nõueteregistri pidamisel kui ka fondi juhtimise korraldamisel. Fondil ei õnnestunud täita Riigikogu pandud peaülesannet leida lahendused külmutatud raha kättesaamiseks, kuigi riiklikul tasandil selle nimel tööd tehti. Säilinud dokumentide põhjal ei ole võimalik tuvastada, kes ja milliste põhimõtete alusel valis välja hoiustajad, kelle nõuded kanti VEB-fondi ja kelle nõuete hüvitamist Eesti riik enda kanda ei võtnud.

Riigikontroll nõustub Eesti Panga siseauditi hinnanguga, et Eesti Panga saadetud valeandmetega ametlik kiri, mis tegi Vene ettevõttele TSL International võimalikuks saada riigi kaasabil NSV Liidu Välismajanduspangast kätte 32,3 miljonit USD-d Eesti pankade korrespondentkontodel külmutatud raha, oli koostatud planeeritud tegevuse käigus ehk ettekavatsetult. Riigikontrolli auditi käigus ei selgunud, kes Eesti Pangas valeandmetega kirja oli koostanud. Seda väitsid end mitte mäletavat ka intervjuueeritud asjaomased isikud.

Audit „Innovatsiooni toetusmeetmete mõju ettevõtete konkurentsivõimele“

Auditi eesmärk oli hinnata, kas riigi toetusmeetmed on viinud arengukavades seatud eesmärkide saavutamiseni ja toonud ootuspäraseid tulemusi. Seejuures keskenduti riigi meetmetele, mis on sihitud uute lahenduste (toodete ja teenuste) väljatöötamisele, kommersialiseerimisele ning ettevõtete ja teadusasutuste koostööle. Samuti analüüsiti, kas riik on kujundanud ja korrigeerib innovatsioonimeetmeid, võttes arvesse seniseid tulemusi ja analüüse ning kaasates ettevõtjaid.

Riigikontroll leidis, et aastatel 2007–2013 välja makstud 166 miljonit eurot toetusi ettevõtete uuenduslikkuse ja kasvuvõime edendamiseks on vähese ja juhusliku majandusliku mõjuga. Innovatsiooni toetamisele suunatud kuuest peamisest meetmest vaid pooltel olid toetatud ettevõtete ekspordi või lisandväärtuse kasvu tulemused paremad mittetoetatud ettevõtete näitajatest.

Riigikontrolli hinnangul pärsib innovatsioonitoetuste mõju suurenemist riikliku innovatsioonipoliitika killustatus ja sellega kaasnev vastutuse hajumine. Ühel ajal püütakse saavutada tulemusi nii majandusvaldkonnas kui ka näiteks teaduses. Riikliku innovatsioonipoliitika juhtimisel ei ole praegu puudus nõustamisest, vaid fokuseeritusest, detailsetest teadmistest ning otsustuspädevusest.

Audit näitas, et kuigi innovatsiooni toetamist ja arendamist on peetud riiklikult oluliseks, ei ole riigi arengudokumentides seni suudetud selgelt määratleda, millist terviklikku mõju soovib riik innovatsiooni toetamisega saavutada. Seepärast on praegu äärmiselt keeruline anda usaldusväärset hinnangut valitsuse tegevusele Eesti innovatsioonisüsteemi kui terviku arendamisel.

1.4. Kohaliku omavalitsuse auditi osakond

Kohaliku omavalitsuse auditi osakond kontrollib omavalitsuste ja nende asutatud sihtasutuste ning mittetulundusühingute, kus liikmeks on kohaliku omavalitsuse üksus, ja kohaliku omavalitsuse üksuse valitsevat mõju omavates äriühingutes sisekontrollisüsteemide, finantsjuhtimise, finantsarvestuse, majandustegevuse õiguspärasust ja infotehnoloogia-süsteemide usaldatavust ning kohaliku omavalitsuse üksuste valdusesse antud riigi vara, riigieelarvest antavate sihtotstarbeliste toetuste ning riiklike ülesannete täitmiseks eraldatud raha kasutamise õiguspärasust ja tulemuslikkust.

Kokkuvõtvalt nimetades olid osakonna 2014. aastaks seatud eesmärgid järgmised:

- tuua välja kohaliku omavalitsuse jätkusuutlikkust, toimimise efektiivsust ja ausust mõjutavad probleemid ja riskid;
- teha ettepanekuid riigi ja kohalikul tasandil õigusliku keskkonna täiustamiseks, et paraneks omavalitsuste haldussuutlikkus, oleks loodud eeldused omavalitsuste tugevdamiseks ja avalike teenuste kvaliteetseks osutamiseks;
- suurendada erapooletute järelduste, hinnangute ja nõuannetega avalikkuse kontrolli, et ennetada korruptsiooniohtu ning muid rikkumisi.

Kohaliku omavalitsuse auditi osakonna koosseisus oli 2014. aasta algul ette nähtud ja täidetud 15 ametikohta: 2 auditijuhti, 4 vanemaudiitorit, 7 audiitorit, 1 nooremaudiitor ja peakontrolör. Osakonna teenistujatest 1 vanemaudiitori ja 1 audiitori teenistussuhe on peatatud lapsehoolduspuhkuste tõttu. Audiitoritest, kelle teenistussuhe on peatatud, on ühele leitud asendaja. Asendajat ei ole vanemaudiitorile. Auditeid on tehtud kahe meeskonnaga. 2014. aasta lõpul osakonnas täitmata ametikohti ei olnud.

Auditites on 2014. aastal pööratud suuremat tähelepanu probleemidele kohalike omavalitsuste tegevusele ehitamise korraldamisel ja järelevalve tegemisel ehitamise üle, samuti sotsiaalhoolekande küsimustele ning kohalike omavalitsuste reklaamiks ja teavitamiseks ettenähtud raha kasutamisel.

Eesmärgiks on olnud ka parandada audiitorite teadmisi õiguskeskkonna muutuste vallas, samuti kohaliku omavalitsuse valdkonnateadmiste täiendamisel, mis annab lisaväärtust töö kvaliteedile.

2014. aastal lõpetati neli omavalitsusi hõlmavat valdkonnaauditit. Samuti koostas osakond ühe osa ülevaatest riigivara kasutamise ja säilimise kohta, mille riigikontrolör esitas Riigikogule. Ka osaleti mitme seaduseelnõu ja muude oluliste küsimuste kohta riigikontrolöri arvamuse koostamisel.

Osakond pööras 2014. aastal suuremat tähelepanu auditite korralduse ja metoodika ühtlustamisele. Jätkuvalt tegeldi põhjalikult vastavusauditi standardi (ISSAI 4100) rakendamisega.

Osakonna audiitorid osalesid aktiivselt mitmesugustel üritustel ja töörühmades, mis olid seotud kohaliku omavalitsuse arendamisega. Olulisemana võib välja tuua omavalitsuste iga-aastase suurürituse – valdade-linnade päeva. Jätкус koostöö omavalitsuste siseaudiitorite mittetulundusühinguga (EKOSAL). Aktiivselt tutvustati osakonnas lõpetatud auditite tulemusi huvirühmadele ja kohalikes omavalitsustes kohapeal. Regulaarselt on kaasa löödud

Justiitsministeeriumis toimunud töörühma koosolekul. Nende eesmärk oli koostada kohtujuhtimise kvaliteedikriteeriumid ja loodava kvaliteedijuhtimise järelevalve põhimõtted. Osakonna audiitor on kaasatud Audiitorkogu järelevalvenõukogusse sõltumatu vaatlejana ning ta osaleb Audiitorkogu töö kvaliteedi kontrollides.

Osakonna tehtud auditite kaasabil on kohalike omavalitsuste probleemidele saanud osaks riigi ja üldsuse suurem huvi.

Olulisemad audititulemused

Järeldudit „Kiire elanike arvu kasvuga valdade tegevus ebaseaduslike uusehitistega“

Riigikontroll avalikustas 2011. aastal auditaruande „Ehitustegevus kiire elanike arvu kasvuga omavalitsustes“, milles on käsitletud ehitustegevust viies Tallinna linnaga piirnevas vallas (Harku, Rae, Jõelähtme, Saku, Kiili) ja kolmes Tartu linnaga piirnevas vallas (Luunja, Ülenurme, Tartu), mis 2000. aastate teises pooles valitsenud kinnisvarabuumi ajal kuulusid Eesti suurimate ehitustandrite hulka. Auditi käigus selgus, et 85 ehitisest 48 olid püstitatud kas ilma ehitusloata või ei suutnud omavalitsused enda väljastatud ehitisluba leida. Riigikontroll kontrollis 2014. aastal korraldatud järelduditi, kas samad omavalitsused on asunud pärast ebaseaduslike ehitiste tuvastamist nendega seonduvaid probleeme lahendama ja korraldanud õigusaktides ette nähtud viisil menetluse, mille lõppeesmärk on ebaseaduslik ehitis lammutada või nõuetele vastavaks teha. Samuti auditeeriti, kas Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium on asunud täitma auditi soovitusi, et täpsustada ja ühtlustada ebaseaduslike ehitistega tegelemise praktikat ning tagada ehtisregistri kui ehitamist ja ehitiste kasutamist käsitleva andmekogu andmete õigsus. Järelduditi tulemusel leidis Riigikontroll, et omavalitsused suhtuvad ebaseaduslikku ehitamisse leebelt. Vaid kolmandikul juhtudest on omavalitsused pärast ebaseadusliku ehitise tuvastamist menetlenud asja nii, et dokumentidest selguks omavalitsuse kaalutlused, mida ja miks tuleb ehitise omanikul ebaseadusliku olukorra lõpetamiseks ette võtta. Trahvi on hoone ebaseaduslik ehitamine toonud kaasa vähem kui 20%-l juhtudest. Enamasti lõpeb ebaseaduslik tegevus hoone tagantjärele seadustamisega viisil, mis ei too hoone omanikule kaasa rohkem kohustusi ega kulusid, kui neid on olnud seadusekuulekalt oma maja ehitanud inimesel. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ei ole asunud täitma Riigikontrolli 2011. aasta auditi soovitusi. Õigusaktides ei ole seni välja töötatud sisulisi ettepanekuid, kuidas teha tagantjärele seadustamist ja nii, et hoone ohutuses inimestele ja keskkonnale veendutaks sisuliselt. Ehtisregistris olevaid andmeid on küll osaliselt korrastatud, kuid ehtisregistri põhiandmete sisestamise süsteemsest kontrollimisest on ministeerium ennast endiselt taandanud. Samuti pole avalikkusele ehtisregistrist endiselt kättesaadav kogu ajalugu hoonete ehitamise kohta.

Järelduditi tulemusel soovitas Riigikontroll auditeeritud kohalike omavalitsuste volikogudel analüüsida, kas vallavalitsusele ehitusjärelevalve tarvis ette nähtud ressurss (raha, ametikohtade arv) on piisav, et täita tulemuslikult kohalikule omavalitsusele pandud ehitusjärelevalve ülesannet. Samuti soovitati majandus- ja kommunikatsiooniministril algatada seaduse muudatused, mis kohustaksid ebaseaduslike hoonete seadustamisel tegema ehitusekspertiisi või ülesmõõdistuse, et saada ehitisluba, ning võimaldaksid väljastada hoonele kasutusloa ka ilma ehitusloata juhul, kui hoone on valmis ja kasutuses. Toimingule tuleb määrata samas riigilõiv, mis tuleneb omavalitsuse toimingute mahust hoone valmidusastme hindamisel.

Audit „Kinnisvaraarendajatele üle antud kohustuste täitmine kohalikes omavalitsustes“

Riigikontroll valis üle Eesti välja 30 arendusala, kus kinnisvaraarendaja on asunud müüma elamukrunte, kuid jätnud osaliselt või täielikult täitmata oma lubadused arendusalale teede,

haljastuse, tehnovõrkude või välisvalgustuse rajamisel. Sellised probleemid on aktuaalsed eelkõige suuremate linnade lähedal asuvates omavalitsustes, mis majanduskasvu tingimustes muutusid nõutud elupaigaks ja kus oli piisavalt vaba maad, et sinna uusi eluasemeid planeerida. Näiteks kavandati Harjumaal kinnisvarabuumi kõrgperioodil kehtestatud detailplaneeringutega keskmiselt ligi 400 uut arendusala aastas. Kohustuse rajada arendusala teenindav taristu on arendaja võtnud endale kokkuleppel kohaliku omavalitsusega. Kuna olemuslikult kuulub uute arendusalade planeerimisel sinna vajaliku taristu rajamise tagamine kohaliku omavalitsuse ülesannete hulka, analüüsis Riigikontroll, kas ja kuidas on omavalitsused püüdnud seda tagada ning mida on nad ette võtnud olukordades, kus arendaja on jätnud endale võetud kohustused täitmata. Riigikontroll leidis auditi tulemusel, et praegustel probleemsetel arendusaladel ei näinud omavalitsused omal ajal arendajatele kohustusi üle andes ette toimivaid meetmeid juhtudeks, kui arendaja oma kohustusi lepingu kohaselt ei täida. Probleemsete alade arenduslepingud on valdavalt sõlmitud juba 2000. aastate keskel ning toona ei osatud järelevalve tegemist arendajate üle prioriteediks seada. Alles suuremate probleemide tekkides hakkasid omavalitsused analüüsima, kuidas rajada puuduvad kommunikatsioonid, mille valdavalt majandusraskuste tõttu tegevuse lõpetanud arendajad rajamata jätsid, ning sõlmima arendajale kohustusi üle andes hilisemat sanktsioneerimist võimaldavaid lepinguid. Lepingud, mida kohalikud omavalitsused ja arendajad praegu sõlmivad, on küll oluliselt põhjalikumad, kuid sellest ei tohiks tekkida illusiooni, et need annavad absoluutse kindluse, et arendajad oma kohustused omavalitsuse aktiivse järelevalveta täidavad.

Riigikontroll soovitas auditeeritud kohalikele omavalitsustele enne arenduslepingu sõlmimist teha põhjalikumat eelselgitust ning suuremate riskide korral jätta detailplaneering põhjendatult algatamata. Lepingutes tuleb arendajatele sätestada konkreetsed kohustused, nende täitmise tähtsajad, arendaja antavad tagatised lepingu täitmiseks, nende sissenõudmist võimaldavad sätted ja see, kuidas tehakse lepingu täitmise üle järelevalvet. Omavalitsused peaksid kiiremas korras vaatama üle seni ellu viimata, kuid kehtestatud detailplaneeringud. Samuti tuleks kaaluda detailplaneeringute, mis ei ole enam aktuaalsed, kehtetuks tunnistamist ja endiselt aktuaalsete detailplaneeringute elluviimiseks tähtaegade kehtestamist.

Audit „Kohalike omavalitsuste tegevus avalike hoonete ohutuse tagamisel“

Riigikontroll auditeeris, kas kohalikud omavalitsused on enne kasutusloa andmist sellistele hoonetele, mille puhul on avalik huvi suur, kontrollinud, kas need hooned on ehitatud nõuetekohaselt ja on seega kasutamiseks ohutud. Selleks analüüsis Riigikontroll 10 avalikku hoonet, mis olid valminud aastatel 2008–2013. Kõik analüüsitud avalikud hooned kuulusid selliste hulka, kus viibib korraga palju inimesi (nt kaubanduskeskused, lasteaiad, koolid, kultuuriasutused, hoolekandenasutused). Hooned asusid seitsme omavalitsuse territooriumil ning nende tegevusele anti auditiga hinnang. Kõik auditeerimiseks valitud omavalitsused (Tallinna, Tartu, Viljandi, Valga, Haapsalu ja Paide linn, Rapla vald) olid maakonnakeskused, kuna valdav osa avalikest hoonetest ehitatakse just suurematesse asulatesse.

Riigikontroll leidis auditi tulemusel, et kasutusloa olemasolu ei taga, et hoone oleks ohutu, kuna kohalikud omavalitsused ei sea endale eesmärgiks enne kasutusloa andmist selle ohutuses veenduda ega tunneta endal vastutust võimalike hilisemate tagajärgede eest. Kohalik omavalitsus hakkab hoone ehitamisega seonduvaid asjaolusid uurima tavaliselt siis, kui talle esitatakse kasutusloa väljastamise taotlus ja ehitamise käiku kajastavad dokumendid. Riigikontrolli analüüsitud hoonete puhul ei olnud omavalitsusele esitatud dokumendid ühelgi juhul vormistatud selliselt, et nende pinnalt oleks võinud aru saada, kuidas on hoone täpselt ehitatud. Kuna kinni kaetud konstruktsioonide tõttu pole enamikul juhtudel tehtud ehitustöid

võimalik tagantjärele täpselt tuvastada, oleks omavalitsusel sellekohane arusaam pidanud tekkima hoone ehitamise käigus.

Riigikontroll soovitas auditi tulemusel majandus- ja kommunikatsiooniministrile eristada ehitusseadusega kohalikule omavalitsusele pandud riiklikud ülesanded kohalikest ülesannetest, sest ohutusnõuete täitmise kontrollimisel puudub omavalitsuslik olemus, ning tagada, et omavalitsusele täitmiseks pandud ülesanded oleks neile jõukohased. Samuti soovitati panustada ehitustegevuse dokumenteerimise jooksvat jälgimist võimaldava ja seeläbi ehitusjärelvalve tegemist lihtsustava digitaalse dokumenteerimiskeskonna loomisesse ning tagada selle laiem kättesaadavus. Lisaks soovitati sisustada avaliku hoone mõiste ning täpsustada ehitusseaduses avalike hoonete ehitamisele esitatud nõudeid.

Audit „Eakate hoolekande korraldus omavalitsuse hooldekodudes“

Riigikontroll hindas eakate ööpäevaringse üldhooldekoduteenuse korraldust 15 omavalitsuses ja 10 omavalitsuse hooldekodus. Vaadati 2012. aastal hooldekoduteenuste saamiseks esitatud taotluste menetlust, abivajaduse hindamist, tasu võtmist teenuse eest, samuti olmetingimusi ja töökorraldust hooldekodudes. Lisaks auditeeritutele koguti teavet ka ülejäänud omavalitsustelt (andmed saatis 226 omavalitsusest 193) ja neile kuuluvatelt hooldekodudelt (andmed saatis 102 hooldekodust 74). Samuti hinnati, kas Sotsiaalministeerium on loonud eakate üldhooldekoduteenuste korraldamiseks piisava õigusliku raamistiku. Auditis selgus, et võimalused eakate hooldamiseks üldhooldekodudes on aja jooksul paranenud. Avatud on mitmeid uusi hooldekodusid ja eakate arv neis on kiiresti kasvanud. Kui eakas või tema lähedased teenuse eest ise maksta ei suuda, on omavalitsus tulnud appi ja teenust osaliselt rahastanud. Hooldekoduteenuste turgu on paisutanud osalt omavalitsuste suutmatuse pakkuda eakatele teisi teenuseid, mis võimaldaks neil kauem saada hakkama kodus. N-ö koduteenused on mitu korda odavamad. Riigikontrolli arvates ei ole riigi loodud õiguslik raamistik piisav, sest puuduvad nõuded teenuse sisu, osutaja, osutamise protsessi ning teenust saama õigustatud isikute kohta. Hoolekandeteenused on inimesele olulised teenused ning siin on tarvilik teatud kohustuslike põhimõtete kindlaksmääramine, et tagada inimestele vajalik abi ühtviisi kõikides omavalitsustes. Nõuete kehtestamise suunas on riik liikunud ettevaatlikult, otsides kokkulepet omavalitsustega. Kohustuslike nõuete alternatiivina välja pakutud soovituslikke juhiseid paljud omavalitsused ei järgi.

Riigikontroll soovitas sotsiaalministril täiendada sotsiaalhoolekande seaduses omavalitsuse kohustusi abivajaduse hindamisel ja teenuse eest võetava tasu suuruse määramisel. Samuti soovitas Riigikontroll juhendada omavalitsusi, kuidas kontrollida sotsiaalteenuse eest tasu võtmise korral isiku ja tema perekonna varanduslikku seisut. Minister peaks ka analüüsima võimalusi, kuidas parandada hooldekodude ja tervishoiuasutuste infovahetust, ning soovituslikele juhistele tuleks anda rohkem praktilist väärtust, sest praegu on need liiga üldsõnalised.

1.5. Auditiaruanded ja muud publikatsioonid

Haridus- ja Teadusministeerium

Riigi 2013. aasta majandusaasta koondaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus

Haridus- ja Teadusministeeriumi 2013. aasta raamatupidamise aastaaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus

Justiitsministeerium

Riigi 2013. aasta majandusaasta koondaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus

Justiitsministeeriumi 2013. aasta raamatupidamise aastaaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus

Kaitseministeerium

Riigikontrolli arvamus Balti Kaitsekolledži 2013. aasta raamatupidamise aastaaruande kohta

Riigikontrolli arvamus NATO küberkaitsekoostöö keskuse 2012. ja 2013. aasta raamatupidamise aastaaruande kohta

Riigi 2013. aasta majandusaasta koondaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus

Kaitseministeeriumi 2013. aasta raamatupidamise aastaaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus

Keskkonnaministeerium

Riigi 2013. aasta majandusaasta koondaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus

Keskkonnaministeeriumi 2013. aasta raamatupidamise aastaaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus

Riigi asutatud sihtasutustele toetuste andmine ja nende sihipärane kasutamine

Riigi tegevus põlevkivi kasutamise suunamisel

Kultuuriministeerium

Riigi 2013. aasta majandusaasta koondaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus

Kultuuriministeeriumi 2013. aasta raamatupidamise aastaaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus

Riigi asutatud sihtasutustele toetuste andmine ja nende sihipärane kasutamine

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium

Innovatsiooni toetusmeetmete mõju ettevõtete konkurentsivõimele

Riigi 2013. aasta majandusaasta koondaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi 2013. aasta raamatupidamise aastaaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus

Riigi asutatud sihtasutustele toetuste andmine ja nende sihipärane kasutamine

Põllumajandusministeerium

Riigi 2013. aasta majandusaasta koondaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus

Põllumajandusministeeriumi 2013. aasta raamatupidamise aastaaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus

Rahandusministeerium

Riigi 2013. aasta majandusaasta koondaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus

Rahandusministeeriumi 2013. aasta raamatupidamise aastaaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus

Riigi asutatud sihtasutustele toetuste andmine ja nende sihipärane kasutamine

Siseministeerium

Riigi 2013. aasta majandusaasta koondaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus

Siseministeeriumi 2013. aasta raamatupidamise aastaaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus

Riigi asutatud sihtasutustele toetuste andmine ja nende sihipärane kasutamine

Sotsiaalministeerium

Riigi 2013. aasta majandusaasta koondaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus

Sotsiaalministeeriumi 2013. aasta raamatupidamise aastaaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus

Eakate hoolekande korraldus omavalitsuse hooldekodudes

Riigi asutatud sihtasutustele toetuste andmine ja nende sihipärane kasutamine

Riigi pensionisüsteemi jätkusuutlikkus

Riigi tegevus e-tervise rakendamisel

Välisministeerium

Riigi 2013. aasta majandusaasta koondaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus

Välisministeeriumi 2013. aasta raamatupidamise aastaaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus

Eesti Pank

Riiklik VEB Fond

Riigikantselei

Riigikantselei 2013. aasta raamatupidamise aastaaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus

Riigikogu Kantselei

Riigikogu Kantselei 2013. aasta raamatupidamise aastaaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus

Riigikohus

Riigikohtu 2013. aasta raamatupidamise aastaaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus

Vabariigi Presidendi Kantselei

Vabariigi Presidendi Kantselei 2013. aasta raamatupidamise aastaaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus

Õiguskantsleri Kantselei

Õiguskantsleri Kantselei 2013. aasta raamatupidamise aastaaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus

Kohalikud omavalitsused

Kohalike omavalitsuste tegevus avalike hoonete ohutuse tagamisel

Kinnisvaraarendajatele üle antud kohustuste täitmine kohalikes omavalitsustes

Eakate hoolekande korraldus omavalitsuse hooldekodudes

Kiire elanike arvu kasvuga valdade tegevus ebaseaduslike uusehitistega (järelaudit)

Varia

Ülevaade riigi vara kasutamisest ja säilimisest 2012.–2013. aastal

* * *

1.6. Personal

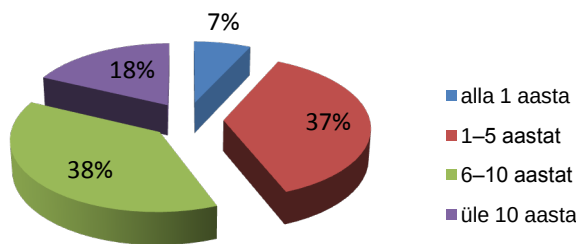
2014. aasta lõpus oli töö- või teenistussuhtes Riigikontrolliga 102 inimest, aktiivselt töötas 94 inimest. Üldine tööjõu voolavus aasta jooksul oli 6%.

Koolituse vallas tehti jätkuvalt koostööd Tartu Ülikooli ja Tallinna Tehnikaülikooliga, viimases osaleti jätkuvalt audiitortegevuse õppekava ning sotsiaalteaduskonna õppekavakomisjonis. Samuti oli oluline osa koolitusi seotud jätkuvalt finantsaudiitorite ettevalmistumisega kutseeksamikuteks Audiitorkogu korraldatud koolitusprogrammis. Selles programmis osales süsteemselt 7 inimest. Kutseeksami sooritas edukalt 5 finantsaudiitorit.

Mahukaim koolitusprogramm 2014. aastal oli keskastme juhtide ja spetsialistide juhtimisoskuste arendamise viiemooduliline programm. Sise- ja väliskoolituste kogumaht oli keskmiselt ligi 130 tundi teenistuja kohta.

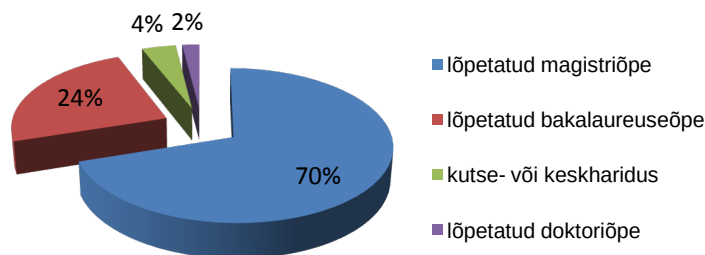
Riigikontrolli töötajast 18% on asutuses teenistuses olnud üle kümne aasta (vt joonis 1), 38% üle viie aasta ning 1–5 aastat töötanute osakaal on 37%. Aasta jooksul teenistusse asunuid on 7%. Kõige pikemad teenistussuhted on juhtide ja funktsioonijuhtide rühmas.

Joonis 1. Riigikontrolli töötajate staaž 31.12.2014. a seisuga

Valdavalt on riigikontrolli töötajad kõrgharidusega – kõigist töötajast 96%, sh 70% magistri- või sellega võrdsustatud tasemel (vt joonis 2). Akadeemilise õppe magistritasemel lõpetas aasta jooksul 7 teenistujat, 15% töötajast õpib veel magistriõppes.

Joonis 2. Riigikontrolli töötajate haridustase 31.12.2014. a seisuga

Riigikontrolli sooline jaotus on püsiv: 2014. aasta lõpu seisuga oli töötajate hulgas mehi 30% ja naisi 70%.

Töötajate keskmine vanus on 37 aastat ning suurim on endiselt 31–40aastaste teenistujate vanuserühm (40%), sellele järgneb 21–30aastaste teenistujate vanuserühm (26%).

1.7. Välissuhtlus

Riigikontrolli välissuhtlemises oli 2014. aastal olulisel kohal IX EUROSAI kongress, mis toimus Haagis ja tavapärasest erinevas, paralleelsete arutelusessioonide vormis ning mille keskne teema oli innovatsioon. Riigikontrolör Alar Karis juhtis arutelu, mis keskendus hea praktika otsimisele kommunikatsioonivaldkonnas. Osakondade esindajad tutvustasid oma valdkonna kogemusi kolmel sessioonil.

Kongressil võttis Riigikontroll üle EUROSAI keskkonnaauditi töörühma juhtimise Norra Riigikontrollilt. Ettevalmistustega selleks alustati jaanuaris, märtsist käivitati sekretariaadi töö ja sügisel korraldati Leedu Riigikontrolli võõrustamisel töörühma aastakoosolek. EUROSAI keskkonnaauditi töörühma juhtimist alustati uue tööperioodi (2015–2017) strateegiliste eesmärkide ülevaatamisega ning aastakoosolekuga. Vilniuses toimunud koosoleku põhiteemadeks olid bioloogilise mitmekesisuse auditeerimine ning uuringuandmete kasutamine keskkonnaauditites. Koosolekule eelnes infrastruktuuri keskkonnamõtjude auditeerimise ühepäevane koolitus, mille Eesti Riigikontroll korraldas koos Suurbritannia Riigikontrolliga. Aasta lõpus andis töörühma sekretariaat välja ka uudiskirja ning alustas ettevalmistusi järgmiste seminaride ja koolituste läbiviimiseks. Järgmiseks kolmeks kuni kuueks aastaks saab EUROSAI keskkonnaauditi töörühma juhtimisest välissuhtlemise prioriteet.

EUROSAI audiitori kolmeaastane periood lõpetati EUROSAI 2013. aasta aruande auditiga ning Riigikontroll andis kongressil teatapulga järgmisele audiitorile.

Euroopa Kontrollikoja ja Euroopa Liidu kõrgeimate auditiasutuste juhid kohtusid kontaktkomitee korralisel aastakoosolekul Luxembourgis, kus peamiseks aruteluteemaks kujunes nii kõrgeimate auditiasutuste omavaheline koostöö kui ka koostöö Euroopa Kontrollikojaga. Arutati pangandusjärelevalvega ja Euroopa 2020 strateegiaga seonduvat ning töörühmade, rakkerühmade ja koostöövõrgustike tegemisi.

2014. aastal toimus 40 välislähetust (sh väliskoolitused), vaatlejana osaleti Euroopa Kontrollikoja 2 auditimissioonil ning Riigikontrollis võõrustati 13 delegatsiooni/külalist, kellele tutvustati Riigikontrolli tööd üldiselt või spetsiifilisi valdkondi. Riigikontroll jätkas osalemist INTOSAI ja EUROSAI töörühmades ning toimkondades. Sealhulgas panustati projektijuhina INTOSAI keskkonnaauditi juhtkomitee ja töörühma töösse ning koolitajana rahvusvahelise koolituskeskuse kahepäevase keskkonnaauditi koolitusse. Uus töörühm, mille töös osaletakse, on INTOSAI kaevandamiste auditi töörühm.

Jätkus koostöö Hispaania ja Hollandi kõrgeimate auditiasutustega Jordaania Auditibüroo mestimisprojekti, mille raames toimus keskkonnaauditi koolitus Ammanis ja korraldati 10 audiitorile nädalane koolitus Riigikontrollis. Finantsosakonna audiitorid koolitasid kaks nädalat finantsauditi valdkonnas Kasahstani avaliku sektori audiitoreid Astanas. Euroopa Kontrollikojas tutvustati juhtkonnale kogemusi uudsete audititehnikate rakendamisel. Töörühmade koosolekutel ja mitmetel välisseminaridel esineti teemakohaste ettekannetega.

NATO Audiitorkogu 2014. aasta koosolekut juhtis rotatsiooni korras Riigikontrolli esindaja. Finantsosakonna vanemaudiitor läks rahvusliku eksperdina aastaks tööle Euroopa Kontrollikotta. Välisministeeriumi auditi tarvis tehti audititoiminguid Eesti Vabariigi saatkonnas Londonis.

Alustati ettevalmistusi Riigikontrolli 2015. aasta kollegiaalhindamise (*peer review*) korraldamiseks. Toimus kohtumine koostöömemorandumi sõlmimiseks Tallinnas ja planeerimiskoosolek Haagis.

1.8. Peamised näitajad 2010–2014

Raamatupidamise aastaaruande olulisemad arvandmed on esitatud järgmises tabelis.

	2014	2013	2012	2011	2010
Bilansinäitajad					
Varad aasta lõpus (tuhandetes eurodes)	262	152	130	142	186
Kohustused aasta lõpus (tuhandetes eurodes)	7 794	7 087	6 674	6 345	6 137
Tulemiaruaruande näitajad					
Tegevustulud (tuhandetes eurodes)	9	0	4	34	30
Tegevuskulud (tuhandetes eurodes)	–5 227	–4746	–4 444	–4 163	–4 086
Finantstulud ja -kulud (tuhandetes eurodes)	–255	–352	–338	–330	–308
Muud näitajad					
Töötajate keskmine arv (inimest taandatuna täistööajale)	92	92	91	89	83
Eelarve ja selle täitmise näitajad					
Tulude eelarve (tuhandetes eurodes)	9	4	0	0	0
Tulude eelarve täitmine (tuhandetes eurodes)	8	4	0	35	30
Kulude eelarve (tuhandetes eurodes)	4 972	4 899	4 551	4 343	3 828
Kulude eelarve täitmine (tuhandetes eurodes)	4 841	4 711	4 469	4 241	3 739

Alates 2008. aastast kajastatakse välja teenitud, kuid välja maksmata pensionisuurendused, ametipensionid ja muud pikaajalised tööga seotud hüvitised endistele ja tööl käivatele teenistujatele eraldisena Riigikontrolli bilansis. Varem kajastati eraldisi Sotsiaalkindlustusameti bilansis.

Finantskulude all kajastatakse pensionieraldiste pikaajaliselt jäagilt arvestatud intress 4% aastas.

Riigikontrolli tegevust finantseeritakse riigieelarvest, mille kinnitab iga aasta kohta parlament ning seetõttu Riigikontroll üldjuhul eelarvesse tulusid ei kavanda. Tuludena kajastatakse aasta jooksul sõlmitud ühekordsete eksperdilepingute tasud. 2014. aastal sai Riigikontroll 9 442 eurot Jordaania mestimisprojekti osalemise eest.

1.9. 2014. aasta tegevuskava täitmise aruanne

Riigikontrolli strateegiline eesmärk on olla professionaalne ja tänapäevane auditiorganisatsioon. 2014. aastal vastasid Riigikontrolli töö tulemused suuresti planeeritule. Järgmisena on esitatud kokkuvõtte tööplaanis eesmärgiks seatud indikaatorite ja tegevuste täitmisest.

Indikaatorid, mille sihttasemed täideti

- **Auditeeritute ja Riigikogu tagasiside audititele on positiivne.**

Sihttase: 75% auditeeritutest hindab auditite üldist kvaliteeti vähemalt heaks.

Tegelik saavutustase: 92% auditeeritutest hindas auditite üldist kvaliteeti vähemalt heaks

- **Olulised Riigikontrolli auditites väljatoodud probleemid lahendatakse.**

Sihttase: Riigikontrolli soovitustest tulenevalt on probleeme lahendatud vähemalt 50% ulatuses (sõltub auditeeritute tegevusest).

Tegelik saavutustase: keskmiselt umbes 50%

- **Riigikontroll täidab püstitatud strateegilised eesmärgid ning iga-aastase tööplaani.**

Sihttase: Riigikontrolli tööplan on täidetud 100%.

Tegelik saavutustase: 2014. a alguses kinnitatud tööplaanis olnud audititest lõpetati 68%.

- **Välised eksperdihinnangud organisatsioonile ja auditite kvaliteedile on positiivsed.**

Sihttase: aasta lõpus on planeeritud alustada kollegiaalhindamisega (*Peer Review*).

Tegelik saavutustase: kollegiaalhindamise koostöölepe on juhtiva kõrgeima kontrolliasutuse (Hollandi Kontrollikoda) allkirjastatud ning selle järgi valmib töö septembris 2015.

- **Euroopa Kõrgeimate Kontrolliasutuste Organisatsioonis (EUROSAI) osalemine.**

Sihttase: Riigikontroll võtab Norralt üle EUROSAI keskkonnaauditi töörühma (WGEA) juhtimise ja loob sekretariaadi; sügisel EUROSAI WGEA koosoleku korraldamine ühes EUROSAI liikmesriigis.

Tegelik saavutustase: Eesti Riigikontroll on kinnitatud EUROSAI WGEA juhiks, oktoobris korraldati WGEA koosolek Leedus.

- **Tööjõu voolavus.**

Sihttase: Tööjõu voolavus ei ületa 10%.

Tegelik saavutustase: Tööjõu voolavus 2014. aastal oli 6%.

- **Sertifitseeritud finantsaudiitorite arv.**

Sihttase: Riigikontrollis töötab 3 sertifitseeritud finantsaudiitorit.

Saavutustase: Riigikontrollis töötab 8 sertifitseeritud finantsaudiitorit.

- **Töötingimused vastavad põhiseadusliku organisatsiooni vajadustele.**

Sihttase: Riigi Kinnisvara AS on saanud vajaliku teabe Riigikontrolli maja renoveerimiseks.

Saavutustase: Kokkulepped on olemas, Riigi Kinnisvara AS alustab renoveerimisega 2015. aastal.

Kavandatud tegevuste olulisemad vahetud tulemused, mis aitasid enam kaasa eesmärkide/sihttasemete täitmisele

Osa tegevuskava eesmärke on sellised, mis ei seostu konkreetset ühe selgelt piiritletava tegevusega, vaid pigem terve organisatsiooni toimimisega. Seega, nende puhul on ka raske välja tuua, mis olid need tegevused või vahetud tulemused, mis eesmärkide täitmisele kaasa aitasid (nt auditeeritute tagasiside või tööjõu voolavus). Teiste puhul ongi eesmärk ise ka juba tulemus (või selle vaheetapp 2014. aastaks, nt uude majja kolimine või kollegiaalhindamise (*Peer Review*) korraldamine).

Indikaatorid, mille sihttasemed jäid täitmata. Kavandatud tegevuste vahetud tulemused, mis jäid täitmata

Täitmata jäi vaid üks eesmärk, mis puudutab tööplaani täitmise protsenti. Osaliselt on see tingitud sisemistest ümberkorraldustest, mille eesmärgiks oli moodustada teiste auditimeeskondade arvelt sisejulgeoleku- ja kaitsevaldkonna esimene auditimeeskond. Teisalt on Riigikontroll alustanud oma auditeerimisprotsessi põhjalikku ülevaatamist, mille eesmärk on auditiprotsessi optimeerimine ja veelgi suurema tähelepanu suunamine auditite kvaliteedi tagamisele. Sisuliselt on selle tulemuseks auditite arvu vähenemine ja auditiprotsessi kestuse pikenemine. Plaanis olnud auditid ei jäänud seepärast küll tegemata (v.a kaks teemat, mis asendati aasta jooksul uue teemaga), kuid auditi lõpp nihkus paljudel 2015. aastasse.

1.10. Hinnang Riigikontrolli sisekontrollisüsteemi kohta

Riigikontrolli sisekontrollisüsteem on tõhus, s.t sisekontrollisüsteem on reaalselt toimiv, ühtib protseduurireeglites kirjeldatuga, tagab asutuse seaduspärase ja säästliku toimimise ning ressursside kaitstuse.

Riigikontrolli sisekontrollisüsteem hõlmab struktuuri, juhtkonna suhtumist, kehtivaid protseduure jt meetmeid, mis annavad mõistliku kindlustunde, et

- asutuse tegevus on seaduspärane;
- asutuse varad on kaitstud raiskamise, ebasihipärase kasutamise, pettuste ja ebakompetentselt juhtimisest jms tingitud kahju eest;
- asutuse tegevus on säästlik, tõhus ja mõjus ning on tagatud teenuste hea kvaliteet;
- asutuse tegevust kajastav juhtimis- ja finantsinfo on usaldusväärne, tõene ja õigeaegne.

Riigikontrollis on kehtestatud õigusaktidest tulenevad ning asutusesisesed vajalikud protseduurireeglid, neid täidetakse ja nende täitmist jälgitakse. Tagatud on kohustuste lahusus asutuse funktsioonide täitmisel, tehingute dokumenteerimisel ja autoriseerimisel ning toimub järelevalve.

2. RAAMATUPIDAMISE AASTAARUANNE

Bilanss

(tuhandetes eurodes)

	Lisa	31.12.2014	31.12.2013
Varad			
Käibevara			
Muud nõuded ja ettemaksed	4, 5	163	115
Käibevara kokku		163	115
Põhivara			
Muud nõuded ja ettemaksed	5	29	0
Materiaalne põhivara	6	38	37
Immateriaalne põhivara	7	32	0
Põhivara kokku		99	37
Varad kokku		262	152
Varade ja kohustuste vahe		7 532	6 935
Kohustused			
Lühiajalised kohustused			
Võlad hankijatele		12	5
Võlad töövõtjatele		168	165
Muud kohustused ja saadud ettemaksed	4	117	105
Eraldised	8	445	445
Lühiajalised kohustused kokku	5	742	720
Pikaajalised kohustused			
Eraldised	5, 8	7 052	6 367
Pikaajalised kohustused kokku		7 052	6 367
Kohustused kokku		7 794	7 087
Netovara		0	0

Tulemiaruanne

(tuhandetes eurodes)

	Lisa	2014	2013
Tegevustulud			
Sihtfinantseerimine tegevuskuludeks		9	0
Tegevustulud kokku		9	0
Tegevuskulud			
Antud toetused	9	-1	-1
Tööjõukulud	10	-4 152	-3 669
Majandamiskulud	11	-885	-901
Muud tegevuskulud	12	-172	-161
Põhivara amortisatsioon	6, 7	-17	-14
Tegevuskulud kokku		-5 227	-4 746
Tegevustulem		-5 218	-4 746
Finantskulud		-255	-352
Intressikulu	8	-255	-352
Aruandeperioodi tulem	13	-5 473	-5 098
Siirded		5 473	5 098

Rahavoogude aruanne

(tuhandetes eurodes)

	Lisa	2014	2013
Rahavood põhitegevusest			
Tegevustulem		-5 218	-4 746
Põhivara amortisatsioon ja käibemaksukulu põhivara soetuseks	6, 7	27	14
Põhitegevusega seotud käibevarade netomuutus		-77	-1
Põhitegevusega seotud kohustuste netomuutus		452	62
Kokku rahavood põhitegevusest		-4 816	-4 671
Rahavood investeerimisest			
Tasutud materiaalse ja immateriaalse põhivara soetamisel	6, 7	-60	-36
Kokku rahavood investeerimisest		-60	-36
Rahavood finantseerimisest			
Rahalised siirded	13	4 876	4 707
Kokku rahavood finantseerimisest		4 876	4 707
Puhas rahavoog		0	0
Raha ja selle ekvivalendid perioodi algul		0	0
Raha ja selle ekvivalendid perioodi lõpul		0	0
Raha ja selle ekvivalentide muutus		0	0

Netovara muutuste aruanne

(tuhandetes eurodes)

	Lisa	Kokku
Saldo 31.12.2012		-6 544
Siire tulemi elimineerimisest		-391
Saldo 31.12.2013		-6 935
Siire tulemi elimineerimisest	13	-597
Saldo 31.12.2014		-7 532

Riigieelarve täitmise aruanne

(tuhandetes eurodes)

	2014 esialgne eelarve	2014 lõplik eelarve	2014 eelarve täitmine	Tegelik täitmine miinus lõplik eelarve	Üle viidud 2015. aastasse
Tulude eelarve					
Saadud toetused	0	9	8	-1	-1
Tulude laekumine kokku	0	9	8	-1	-1
Kulude ja investeeringute eelarve					
Materiaalse põhivara soetamine	4	61	60	-1	-1
Eraldised Riigikontrolli ametnike pensionideks	396	346	346	0	0
Tegevuskulud	4 425	4 565	4 435	-130	-122
Kulude ja investeeringute eelarve kokku	4 825	4 972	4 841	-131	-123
Finantseerimistehingud			2	2	0
Netosiirded riigikassaga	-4 825	-4 963	-4 831	-132	-123
Raha ja selle ekvivalendid aasta lõpus	0	0	0	0	0

Eelarve täitmise aruanne ja tulemiaruanne ei ole võrreldavad, kuna need on koostatud erinevast arvestusprintsiipest lähtudes: eelarve täitmise aruanne on koostatud kassapõhisel printsiibil ja tulemiaruanne tekkepõhiselt.

Raamatupidamise aastaaruande lisad

Lisa 1. Raamatupidamise aastaaruande koostamisel kasutatud arvestusmeetodid ja hindamiselused

Käesolev raamatupidamise aastaaruanne on koostatud kooskõlas Eesti hea raamatupidamistava ja riigieelarve seadusega. Eesti hea raamatupidamistava tugineb rahvusvaheliselt tunnustatud arvestuspõhimõtetele (Euroopa Liidu raamatupidamise direktiivid, rahvusvahelised finantsarvestuse standardid ja rahvusvahelised avaliku sektori raamatupidamise standardid) ning selle põhinõuded on kehtestatud raamatupidamise seaduses, mida täiendavad Raamatupidamise Toimkonna juhendid ning riigi raamatupidamise üldeeskiri.

Finantsvarad ja kohustused

Finantsvaradeks peetakse raha, lühiajalisi finantsinvesteeringuid, nõudeid ostjate vastu ja muid lühi- ja pikaajalisi nõudeid. Finantskohustusteks peetakse tarnijatele tasumata arveid ning lühi- ja pikaajalisi võlakohustusi.

Finantsvarad ja -kohustused võetakse algselt arvele nende soetusmaksumuses, milleks on finantsvara või -kohustuse eest makstud või saadud tasu õiglane väärtus. Algne soetusmaksumus sisaldab kõiki finantsvara või -kohustusega otseselt seotud tehingukulutusi.

Finantskohustused kajastatakse bilansis korrigeeritud soetusmaksumuses.

Finantsvara eemaldatakse bilansist siis, kui asutus kaotab õiguse finantsvarast tulenevatele rahavoogudele või ta annab kolmandale osapoolale üle varast tulenevad rahavood ning enamiku finantsvaraga seotud riskidest ja hüvedest. Finantskohustus eemaldatakse bilansist siis, kui see on rahuldatud, lõpetatud või aegunud.

Finantsvara oste ja müüke kajastatakse järjepidevalt väärtuspäeval, s.t päeval, mil ettevõtte saab ostetud finantsvara omanikuks või kaotab müüdud finantsvara omandiõiguse.

Arvestus- ja esitusvaluuta

Raamatupidamise aastaaruanne on koostatud tuhandetes eurodes.

Varade ja kohustuste jaotus lühi- ja pikaajaliseks

Varad ja kohustused on bilansis jaotatud lühi- ja pikaajaliseks, lähtudes sellest, kas vara või kohustuse eeldatav valdamine kestab kuni ühe aasta või kauem arvestatuna bilansikuupäevast.

Maksu-, lõivu-, trahvi- ja muud nõuded

Maksu-, lõivu-, trahvi- ja muud nõuded on bilansis kajastatud korrigeeritud soetusmaksumuse meetodil. Nõudeid kajastatakse bilansis nõudeõiguse tekkimise hetkel ning hinnatakse tõenäoliselt laekuvatest summadest lähtudes.

Materiaalne põhivara

Materiaalseks põhivaraks peetakse varasid hinnangulise kasuliku tööeaga üle ühe aasta ja soetusmaksumusega alates 2000 eurost. Varad, mille kasulik eluiga on üle ühe aasta, kuid mille soetusmaksumus on alla põhivara arvelevõtmise piirmäära, võetakse kohe kasutusele ja kantakse kasutusele võtmise hetkest alates kulusse.

Põhivara soetusmaksumusse arvatakse kulutused, mis on vajalikud vara kasutusele võtmiseks, v.a põhivara soetamisega kaasnevad maksud, lõivud, laenu-, koolitus- ja lähetuskulud, mis kajastatakse nende tekkimisel aruandeperioodi kuluna.

Väljaminekud sellise põhivara rekonstrueerimiseks, mis vastab materiaalse põhivara definitsioonile, liidetakse põhivara maksumusele.

Põhivara kajastatakse soetusmaksumuses, millest on maha arvatud akumulieeritud kulum ja võimalikud väärtuse langusest tulenevad allahindlused. Kulumi arvestamisel kasutatakse lineaarset meetodit. Kulumi norm määratakse igale põhivaraobjektile eraldi, lähtudes selle kasulikust tööeast.

Põhivaragruppide kuluminormid aastas on järgmised:

▪ rajatised	7%
▪ masinad ja seadmed	20%
▪ info- ja kommunikatsioonitehnoloogia seadmed	33%
▪ muu inventar, tööriistad ja sisseseade	20%

Immateriaalne põhivara

Immateriaalse põhivarana kajastatakse füüsilise substantsita vara kasuliku tööeaga üle ühe aasta ja soetusmaksumusega alates 2000 eurost. Varad, mille kasulik eluiga on üle ühe aasta, kuid mille soetusmaksumus on alla põhivara arvelevõtmise piirmäära, võetakse kohe kasutusele ja kantakse kasutuselevõtu hetkest alates kulusse. Immateriaalset põhivara kajastatakse soetusmaksumuses, millest on maha arvatud akumulieeritud kulum ja võimalikud väärtuse vähenemisest tulenevad allahindlused. Immateriaalne põhivara amortiseeritakse üldjuhul kolme-nelja aasta jooksul, kasutades lineaarset meetodit.

Renditud varad

Kapitalirendina käsitletakse rendilepingut, mille puhul kõik olulised vara omandiga seonduvad riskid ja hüved kanduvad üle rentnikule. Muud rendilepingud kajastatakse kasutusrendina.

Kasutusrendi maksed kajastatakse kuluna ühtlaselt rendiperioodi jooksul.

Eraldised ja tingimuslikud kohustused

Bilansis kajastatakse eraldisena enne bilansipäeva tekkinud kohustusi, millel on seaduslik või lepinguline alus või mis tulenevad aruandekohustuslase senisest tegevuspraktikast, mis nõuab varast loobumist ja mille suurust saab usaldusväärselt hinnata, kuid mille lõplik maksumus või maksetähtaeg ei ole kindlalt fikseeritud. Eraldiste hindamisel on lähtutud juhtkonna hinnangust,

kogemustest ja vajaduse korral ka sõltumatute ekspertide hinnangutest. Pikaajalised eraldised on diskonteeritud määraga 4%.

Pensionieraldistena kajastatakse töötajatele seaduse alusel tagatud hüvitisi eripensionide ja pensionisuurenduste maksmiseks. Pensionieraldiste suurus bilansipäeva seisuga arvestatakse välja eraldi endistele pensionile jäänud ja praegustele töötajatele. Eripensionid ja pensionisuurendused kajastatakse kuluna proportsionaalse osa krediteerimise meetodil, mille kohaselt tekitab iga tööalase teenistuse periood lisaühiku pensioni saamiseks vastavalt pensioni saamiseks nõutavale staažile. Lahkumishüvitist kajastatakse samuti kuluna proportsionaalse osa krediteerimise meetodil. Pensionieraldiste arvestamiseks kasutatakse Statistikaameti andmeid keskmise järelejäänud eluea kohta ning Rahandusministeeriumi hinnanguid keskmise pensioni muutumise kohta tulevastel perioodidel. Töötajate puhul hinnatakse lisaks, kui suur osa töötajatest lahkub töölt enne eripensionid või pensionisuurenduse väljateenimist.

Lubadused, garantiid ja muud kohustused, mis teatud tingimustel võivad tulevikus muutuda kohustusteks, on avalikustatud raamatupidamise aastaaruande lisades potentsiaalsete kohustustena.

Välisvaluutas toimunud tehingute kajastamine

Välisvaluutas fikseeritud tehingute kajastamisel on aluseks võetud tehingu toimumise päeval ametlikult kehtinud Euroopa Keskpanka valuutakursid. Välisvaluutas fikseeritud monetaarsed finantsvarad ja -kohustused ning mittemonetaarsed finantsvarad ja -kohustused, mida kajastatakse õiglase väärtuse meetodil, on bilansipäeva seisuga ümber hinnatud eurodesse bilansipäeval ametlikult kehtinud Euroopa Keskpanka valuutakursside alusel. Välisvaluutatehingutest saadud kasumid ja kahjumid on tulemiaruanDES kajastatud perioodi tulu ning kuluna.

Kulude arvestus

Kulusid kajastatakse tekkepõhiselt. Põhivara või varude soetamisega kaasnevad mittetagastatavad maksud ja lõivud kajastatakse soetamise momendil kuluna, mitte varade ega varude soetusmaksumusena.

Sihtfinantseerimine

Sihtfinantseerimisena kajastatakse sihtotstarbeliselt antud ja teatud tingimustega seotud toetusi. Sihtfinantseerimist ei kajastata tuluna või kuluna enne, kui on piisavalt kindel, et toetuse saaja vastab sihtfinantseerimisega seotud tingimustele ja sihtfinantseerimine leiab aset. Sihtfinantseerimise kajastamisel rakendatakse brutomeetodit, mille korral kajastatakse sihtfinantseerimise tulu ja selle arvel tehtud kulu või põhivarade soetust mõlemat eraldi.

Tegevuskulude sihtfinantseerimise kajastamisel lähtutakse tulude ja kulude vastavuse printsiibist (tulu sihtfinantseerimisest kajastatakse proportsionaalselt sellega seonduvate kuludega). Varade sihtfinantseerimise korral kajastatakse sihtfinantseerimine tuluna selles perioodis, mil sihtfinantseerimise abil soetatud vara võetakse bilansis põhivarana arvele.

Siirded ja netovara

Riigi rahalisi vahendeid haldab Rahandusministeeriumi koosseisus olev riigikassa osakond, kes annab riigiasutustele raha ülekannete tegemiseks ja saab riigiasutustelt neile laekunud raha. Vastavaid rahalisi liikumisi kajastatakse siiretena. Samuti kajastatakse siiretena teiste

riigiraamatupidamiskohustuslastega tehtud muid varade, kohustuste, tulude ja kulude vastastikuseid üleandmisi.

Tulemi täielikuks üleandmiseks kajastatakse täiendav mitterahaline siire riigikassaga, millega viiakse tulemiaruanne nullini. See kajastatakse ühtlasi netovarade (alternatiiviks varade ja kohustuste vahe) muutusena. Niisugused tulud ja kulud, mida tulemiaruanne ei kajastata (näiteks põhivarade ümberhindlused), kajastatakse otse netovarade (alternatiiviks varade ja kohustuste vahe) muutusena.

Bilansipäevajärgsed sündmused

Raamatupidamise aastaaruandes kajastuvad olulised vara ja kohustuste hindamist mõjutavad asjaolud, mis ilmneseid bilansikuupäeva ja aruande koostamispäeva 31.03.2015 vahemikul, kuid on seotud aruandeperioodil või varasematel perioodidel toimunud tehingutega.

Bilansipäevajärgsed sündmused, mida ei ole varade ja kohustuste hindamisel arvesse võetud, kuid mis võivad oluliselt mõjutada järgmise aruandeaasta tulemust, on avalikustatud raamatupidamise aastaaruande lisades.

Riigieelarve täitmise aruanne

Riigieelarve täitmise aruanne koostatakse e-riigikassa programmi andmete alusel kassapõhisel printsiibil. Aruanne lähtub riigieelarve koostamisel arvestatud põhimõtetest, mis võivad erineda raamatupidamise arvestuspõhimõtetest. Lisaks kassapõhisele printsiibile on suuremad erinevused järgmised:

- riigiraamatupidamiskohustuslase siseseid elimineerimisi ei tehta;
- kaupade ja teenuste soetamisel lisanduv käibemaks kajastatakse koos kaupade ja teenuste maksumusega, s.t nii majanduskuludena kui ka põhivara soetusena, mitte eraldi muude kuludena;
- materiaalse ja immateriaalse põhivara ning bioloogiliste varade soetus kajastatakse kuluna ja nimetatud varade müügist saadav tulu kajastatakse tuluna; põhivara amortisatsiooni, ümberhindlusi ja muid mitterahalisi liikumisi ei kajastata;
- teistele riigiasutustele kantud raha ja neilt saadud raha kajastatakse eraldistena ja saadud toetustena (tekkepõhises aruandluses siiretena).

Lisa 2. Raha ja selle ekvivalendid

Riigikontrolli eelarvest teeb ülekandeid ja kõiki Riigikontrollile kuuluvaid laekumisi teenindab riigikassa. Majandusaastal ei kasutanud Riigikontroll kontsernikontoväliseid kontosid.

Lisa 3. Tehingud avaliku sektori ja sidusüksustega

(tuhandetes eurodes)

Nõuded ja kohustused	Lühiajalised nõuded ja ettemaksed	Lühiajalised kohustused
31.12.2013		
Riigiraamatupidamiskohustuslased	22	105
Valitsussektoris kuuluvad sihtasutused, mittetulundusühingud ja äriühingud	1	1
Kokku tehinguid avaliku sektori üksustega	23	106
31.12.2014		
Riigiraamatupidamiskohustuslased	44	122
Kokku tehinguid avaliku sektori üksustega	44	122

(tuhandetes eurodes)

Tegevuskulud	2014	2013
Riigiraamatupidamiskohustuslased	188	171
Kohalikud omavalitsused	3	3
Muud avalik-õiguslikud juriidilised isikud	9	13
Valitsussektoris kuuluvad sihtasutused, mittetulundus- ja äriühingud	317	327
Avaliku sektori üksused kokku	517	514

Lisa 4. Maksu-, lõivu-, trahvinõuded ja -kohustused

(tuhandetes eurodes)

	31.12.2014		31.12.2013	
	Ettemaks	Maksuvõlg	Ettemaks	Maksuvõlg
Sotsiaalmaks	0	67	0	62
Tulumaks	0	37	0	33
Töötuskindlustusmaks	0	6	0	5
Kogumispension	0	4	0	3
Erisoodustuste tulumaks	0	1	0	2
Ettemaksukonto jääk	44	0	22	0
Maksud kokku	44	115	22	105

Lisa 5. Muud nõuded ja kohustused

(tuhandetes eurodes)

	Lisa	31.12.2014		31.12.2013	
		Lühiajaline osa	Pikaajaline osa	Lühiajaline osa	Pikaajaline osa
Nõuded ja makstud ettemaksed					
Maksude ettemaksed	4	44	0	22	0
Ettemakstud tulevaste perioodide kulud		119	29	93	0
Muud nõuded ja makstud ettemaksed kokku		163	29	115	0
Kohustused ja saadud ettemaksed					
Maksukohustused	4	115	0	105	0
Võlad tarnijatele		12	0	5	0
Puhkusetasude kohustus		168	0	165	0
Pensionieraldised	8	445	7 052	445	6 367
Edasiandmisele kuuluvad laekumised		2	0	0	0
Muud kohustused ja saadud ettemaksed kokku		742	7 052	720	6 367

Lisa 6. Materiaalne põhivara

(tuhandetes eurodes)

	Rajatised	Masinad ja seadmed	Muu põhivara	Kokku
31.12.2013				
Soetusmaksumus	19	130	105	254
Akumuleeritud kulum	-19	-93	-105	-217
Jääkmaksumus	0	37	0	37
2014. aasta liikumised				
Soetused ja parendused		17		17
Mahakandmine		-91		-91
Amortisatsioonikulu		-16		-16
Amortisatsiooni ümberklassifitseerimine		91		91
Liikumised kokku	0	1	0	1
31.12.2014				
Soetusmaksumus	19	56	105	180
Akumuleeritud kulum	-19	-18	-105	-142
Jääkmaksumus	0	38	0	38

Seoses Riigi Tugiteenuste Keskuse iseteenindusportaali varade mooduli kasutuselevõtmisega Riigikontrollis kanti arvestusest välja amortiseerunud põhivara 79 736 euro väärtuses. Lisaks kanti majandusaasta lõpus tehtud inventuuri tulemusel maha amortiseerunud ja kasutamiskõlbmatud IT-varad summas 3640 eurot ning utiliseerimisel kanti maha IT-varasid summas 7196 eurot.

Lisa 7. Immateriaalne põhivara

(tuhandetes eurodes)

	Tarkvara	Kokku
31.12.2013		
Soetusmaksumus	167	167
Akumuleeritud kulum	-167	-167
Jääkmaksumus	0	0
2014. aasta liikumised		
Soetused ja parendused	32	32
Amortisatsioon	-1	-1
Liikumised kokku	31	31
31.12.2014		
Soetusmaksumus	199	199
Akumuleeritud kulum	-167	-167
Jääkmaksumus	32	32

Lisa 8. Eraldised ja tingimuslikud kohustused

(tuhandetes eurodes)

	Perioodi algul	Kasutatud perioodi jooksul	Tühistatud/ lisandunud perioodi jooksul	Arvestatud intressikulu	Perioodi lõpul
2013					
Töösuhete lõppemise hüvitis	29	-29	0	0	0
Pensionieraldised, sh avaliku teenistuse pensionisuurenduse eraldis	6 249	-332	543	352	6 812
	283		55	17	355
Kokku	6 278	-361	543	352	6 812
sh lühiajalised	412	-361	394	0	445
pikaajalised	5 866	0	149	352	6 367
2014					
Pensionieraldised, sh avaliku teenistuse pensionisuurenduse eraldis	6 812	-390	820	255	7 497
	355		289		644
Kokku	6 812	-390	820	255	7 497
sh lühiajalised	445	-390	390		445
pikaajalised	6 367		430	255	7 052

Lühiajalise kohustusena on näidatud järgmisel aastal väljamakstav pension. Pikaajaline kohustus on diskonteeritud 4%-ga. Pensionieraldis on arvestatud, lähtudes 39-st Riigikontrolli eripensioni saajast ja 63 teenistujast, kellele on arvestatud avaliku teenistuse seaduse alusel pensioni suurendus.

(tuhandetes eurodes)

Bilansivälised tingimuslikud kohustused	31.12.2014	31.12.2013
Võetud rendikohustused	391	393
Kokku	391	393

Tingimuslikud kohustused on Narva mnt 11A büroohoone 2015. aasta rendimaksed Riigi Kinnisvara ASile (368 754 eurot), sõiduautode rendimaksed Swedbank Liising ASile (17 017 eurot) ja Hansarent OÜ-le (4680 eurot).

Lisa 9. Antud toetused

(tuhandetes eurodes)

	2014	2013
EUROSAI, INTOSAI	1	1
Kokku	1	1

Toetusena on kajastatud EUROSAI liikmemaks 468 ja INTOSAI liikmemaks 410 eurot. Riigikontroll on INTOSAI liige alates 1992. aastast ja regionaalse ühenduse EUROSAI liige alates 1993. aastast.

Lisa 10. Tööjõukulud

(tuhandetes eurodes)

	2014	2013
Töötasukulud		
Avaliku teenistuse ametnike töötasud	1 915	1 829
Töötajate töötasud	438	354
Valitavate ja ametisse nimetatute töötasud	53	72
Ajutiste lepinguliste töötajate töötasud	46	47
Eripensionid ja pensionisuurendused	820	541
Töötasukulud kokku	3 272	2 843
Erisoodustused	27	26
Sotsiaalkindlustusmaks	821	770
Töötuskindlustusmaks	24	22
Tulumaks erisoodustustelt	8	8
Maksud tööjõukuludelt ja erisoodustustelt kokku	853	800
Tööjõukulud kokku	4 152	3 669

Erisoodustuste hulgas kajastuvad ka õppelaenude põhiosa tagasimaksed.

Keskmine töötajate arv	2014	2013
Avaliku teenistuse ametnikud	72	72
Töötajad	19	19
Valitavad ja ametisse nimetatud isikud	1	1
Kokku	92	92

(tuhandetes eurodes)

Kõrgemale ja tegevjuhtkonnale arvestatud töötasud	2014	2013
Riigikontrolör	53	72
Direktor	0	18
Peakontrolörid	144	146
Kokku	197	236

2013. aasta võrdlusandmetes kajastub eelmisele riigikontrolörile ametiaja lõpetamisel väljamakstud puhkusehüvitis 25 736 eurot. Samuti kajastub võrdlusandmetes direktori töötasu. Seoses struktuurimuudatusega kaotati direktori ametikoht novembris 2013.

Lisa 11. Majandamiskulud

(tuhandetes eurodes)

	2014	2013
Administreerimiskulud	181	274
Uurimis- ja arendustööd	12	25
Lähetuskulud	61	73
Koolituskulud	68	37
Kinnistute, hoonete ruumide majandamiskulud	316	309
Sõidukite ülalpidamiskulud	31	28
Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kulud	176	132
Inventari majandamiskulud	19	16
Töötervishoiu kulud	16	7
Mitmesugused majanduskulud	5	0
Kokku	885	901

Lisa 12. Muud tegevuskulud

(tuhandetes eurodes)

	2014	2013
Käibemaksukulu	172	161
Kokku	172	161

Käibemaksukulu on suurenenud seoses põhivara soetamisega – käibemaksukulu kajastatakse kuluna vara soetamisel, seda ei periodiseerita.

Lisa 13. Siirded

(tuhandetes eurodes)

	2014	2013
Saadud riigikassast ülekannete tegemiseks	4 831	4 722
Riigikassale üle antud laekumised	0	-15
Saadud üksustevahelised siirded	391	331
Antud üksustevahelised siirded	-346	-331
Rahalised siirded kokku	4 876	4 707
Siirded tulemi elimineerimiseks	597	391
Siirded kokku	5 473	5 098

Lisa 14. Eelarve kujunemine 2014. aastal

(tuhandetes eurodes)

	Tulud	Kulud
Esialgne eelarve		-4 825
Üle toodud eelmisest aastast		-188
Tegelikud laekunud toetused	8	-8
Eelarves kavandatud arvestuslikud kulud		399
Tegelikud arvestuslikud kulud		-350
Kokku lõplik eelarve	8	-4 972

SÖLTUMATU VANDEAUDIITORI ARUANNE

Riigikogule

Grant Thornton Rimess OÜ

Ahtri 6a
10151 Tallinn
Eesti

T +372 626 4500
F +372 626 4501
E info@ee.gt.com
www.grantthornton.ee

REG. CODE 10384467
VAT CODE EE1000866

Oleme auditeerinud Riigikontrolli raamatupidamise aastaaruannet, mis sisaldab bilanssi seisuga 31. detsember 2014, tulemiaruanne, netovara muutuste aruannet, rahavoogude aruannet ja riigieelarve täitmise aruannet eeltoodud kuupäeval lõppenud majandusaasta kohta, aastaaruande koostamisel kasutatud oluliste arvestuspõhimõtete kokkuvõtet ning muid selgitavaid lisasid. Auditeeritud raamatupidamise aastaaruanne, mis on toodud lehekülgedel 32 kuni 43, on kaasatud käesolevale aruandele.

Juhtkonna kohustus raamatupidamise aastaaruande osas

Juhtkond vastutab raamatupidamise aastaaruande koostamise ja õiglase esitamise eest kooskõlas Eesti hea raamatupidamistavaga ja sellise sisekontrolli eest, nagu juhtkond peab vajalikuks, et võimaldada kas pettusest või veast tulenevate oluliste väärkajastamisteta raamatupidamise aastaaruande koostamist.

Vandeaudiitori kohustus

Meie kohustuseks on avaldada meie auditi põhjal arvamust selle raamatupidamise aastaaruande kohta. Viisime auditi läbi kooskõlas rahvusvaheliste auditeerimisstandarditega (Eesti). Nende standardite kohaselt on nõutav, et oleme kooskõlas eetikanõuetega ning planeerime ja viime auditi läbi omandamaks põhjendatud kindluse selle kohta, kas raamatupidamise aastaaruanne on olulise väärkajastamiseta.

Audit hõlmab raamatupidamise aastaaruandes esitatud arvnäitajate ja avalikustatud informatsiooni kohta auditi tõendusmaterjali hankimiseks vajalike protseduuride läbiviimist. Valitud protseduurid sõltuvad vandeaudiitori otsustustest, sealhulgas hinnangust riskidele, et raamatupidamise aastaaruanne võib sisaldada pettustest või vigadest tulenevaid olulisi väärkajastamisi. Nende riskihinnangute tegemisel võtab vandeaudiitor arvesse sisekontrolli, mis on relevantne majandusüksuse raamatupidamise aastaaruande koostamisel ja õiglasel kajastamisel, kavandamaks antud tingimustes asjakohaseid auditiprotseduure, kuid mitte arvamuse avaldamise eesmärgil majandusüksuse sisekontrolli tulemuslikkuse kohta. Audit hõlmab samuti juhtkonna poolt kasutatud arvestuspoliitikate asjakohasuse ja tehtud arvestushinnangute põhjendatuse ning ka raamatupidamise aastaaruande üldise esitusviisi hindamist.

Usume, et auditi tõendusmaterjal, mille oleme hankinud, on piisav ja asjakohane aluse andmiseks meie auditiarvamusele.

Arvamus

Meie arvates kajastab kaasatud raamatupidamise aastaaruanne kõigis olulistes osades õiglaselt Riigikontrolli finantsseisundit seisuga 31. detsember 2014 ning sellel kuupäeval lõppenud majandusaasta finantstulemust ja rahavoogusid kooskõlas Eesti hea raamatupidamistavaga.

Aivar Kangust; vandeaudiitor nr 223
Grant Thornton Rimess OÜ, tegevusluba nr 3
Tallinn, 31. märts 2015
/ allkirjastatud digitaalselt/

4. RIIGIKONTROLÖRI ALLKIRI MAJANDUSAASTA ARUANDEL

Riigikontrolli 31.12.2014 lõppenud majandusaasta aruanne koosneb tegevusaruandest ja raamatupidamise aastaaruandest. Sellele on lisatud sõltumatu vandeaudiitori aruanne.

Riigikontrolli tegevjuhtkond on koostanud majandusaasta aruande ning riigikontrolör on selle läbi vaadanud ja Riigikogule esitamiseks heaks kiitnud.

/allkirjastatud digitaalselt/

Alar Karis
riigikontrolör

31. märts 2015

5. LISA. RIIGIKONTROLÖRI ETTEKANDED RIIGIKOGUS, VASTUSED RIIGIKOGU LIIKMETE KÜSIMUSTELE JA MUUD KÕNED

5.1. Riigikontrolör Alar Karise kõne Riigikogus 12. novembril 2014 Eesti riigi rahanduse, majanduse ja arengu probleemidest

Austatud juhataja, riigikogu liikmed!

Aasta on möödunud ja taas olen teie ees riigikontrolli aastaaruandega, mis võimalikult lühidalt ja ülevaatlikult annab pildi meie riigi raamatupidamise, riigi rahanduse ja muude auditite tulemusel üldistatud probleemidest. Jah, see aruanne ei koosne ühest lausest: „Kõik on korras ja ees ootab muretu tulevik!“ Seda riigikontrolli ülevaade ei ütle ei nüüd ega ilmselt ka tulevikus.

See tuleneb kõrgeimate auditisutuste universaalsest rollist riigisüsteemis ja meie tegevuse omapärast – me esindame erapooletut ja sõltumatut vaadet. Ennekõike on meie ülesanne tuua otsustajate ette probleemid, mis vajavad lahendamist. Sellegipoolest, et olla tasakaalukas, alustan neist asjust, mis on hästi.

Riigi raamatupidamisega on hästi, riigi rahandusega on hästi, maksutulu laekub riigile hästi, arvud näitavad, et inimestel on rohkem tööd – see on hea. Inimesed ostavad rohkem asju, ka see on hea. Hinnad tõusevad aeglaselt või üldse mitte ja see on jällegi asjade ostjatele hea, aga ... Aga see pilt ei ole terviklik. Kui vaadata neid teemasid lähemalt, siis peame tunnistama, et pilt ei ole enam nii selge ja muutub keerulisemaks.

Kokku võttes – riigi raamatupidamine ja sellega kaasaskäiv aruandlus on korras arvude poolest, selle kohta aga, mis räägib meile raha eest tehtust, teame vähe või ainult seda, mida meile näidatakse.

Riigi rahandus, mis enamiku võrreldavate näitajate poolest on Euroopas ja ehk isegi maailmas igati esirinnas, on siiski kujunemas diskussiooni objektiks. Kas ikka suudame veenvalt selgitada Euroopa Komisjonile, miks Eesti moodi arvutatud eelarve on struktuurses tasakaalus, aga Euroopa Komisjoni arvutatuna mitte?

Töö tegijate hulga ja töö eest saadava tasu kasv on kahtlemata väga positiivne. Kuid kas see trend on ka püsiv ja vastab meie majanduspoliitilistele ootustele? Võiksime olla trendis kindlad, kui töökohtade ja palga kasv tuleks nutikatest ja ekspordile orienteeritud ettevõtetest, kus luuakse üle keskmise lisandväärtust ning innovatiivne töökorraldus kindlustaks Euroopa prima tootlikkuse.

Lisandväärtuse ja innovatsiooniga aga Eestis viimasel ajal asjad eriti edasi liikunud ei ole. Ka valitsuse uus rahandusminister kirjutas pool aastat tagasi oma blogis pikema kirjutise Eesti majanduse väljavaadetest ja tõdes murelikult, tsiteerin: „Eesti lähiaja majandusväljavaated on kehvad. Põhjuseid on mitmeid.“ Tsitaadi lõpp. Mul ei ole alust ministri sõnades kahelda.

Eespool öeldu taustal ongi oluline teadvustada, et meie kulutamine peab olema tark, selline, mille tulemusel muudab riik paremaks kõigi Eesti inimeste elu.

Riigi vara kasutamise ja säilimise kontroll ei ole enam ammu riigikassas olevate tukatite, kroonide või eurode ülelugemine. Riigikontrolli ülesandeks on eelkõige valitsemise agade ja

riskide aus väljatoomine. See ei pruugi paljudele meeldida, kuid meeldimine või mittemeeldimine ei saa olla riigikontrolli aruannete ega töö kvaliteedi kriteeriumiks.

Ja seetõttu ütlengi teile, et Eesti majanduse arengu tempo on raugemas või peatunud ja meie arengut takistab otsustamatus. Arusaadavalt on võrdlusbaasi valik ühiskonnas toimuva hindamiseks väga keeruline. Seepärast püüab riigikontroll selliseid valikuid teha nii vähe kui võimalik väljaspool neid kriteeriume, mille valitsus ise endale on seadnud.

Kui räägime sellest, et Eesti pole 2013. aastal jõudnud Euroopa keskmistele näitajatele oluliselt lähemale, siis peame silmas konvergentsi ehk Euroopaga ühtlustumise arusaama, mille on valitsus pannud kirja konkurentsivõime kavva „Eesti 2020“.

Lugupeetud Riigikogu liikmed

Ärgem unustagem, et kõige tähtsam pole edetabel ega võrdlus teistega, olgu selleks meiega sarnased riigid Läti ja Leedu. Oluline on see, milline on meie praegune olukord ning kas ja kuidas suudame edukalt jätkata? See on väga tähtis küsimus, kui vaatame Eesti majanduse arengut ja sellest tulenevalt ka meie kõigi heaolu edenemist.

Kui vaadata hetkeks tagasi 1990. algusesse, siis loomulikult võime tõdeda, et oleme peadpööritava kiirendusega saavutanud näiteks inimese kohta arvestatud majanduse koguprodukti kasvu. Samuti on iseseisvusaja jooksul kasvanud märkimisväärselt sissetulekud. Ometi oleme vaevalt poolel teel sinna, kuhu tahaksime jõuda.

Need kiirendused ei ole tulnud ilma kaotusteta, olgu selleks siis inimeste vaimne ja füüsiline tervis, sotsiaalsed suhted, keskkond või muu. Kas oleme valmis uuteks kiirendusteks, mis tippu jõudmiseks peaks olema senistest veelgi jõulisemad, või piisab nutikusest? Mina seda vastust ei tea, aga tean seda, et näiteks majanduse arendamise vallas oleme teinud Euroopa Liidu rahaga märkimisväärsed kulutusi muu hulgas innovatsiooni ja ekspordi edendamiseks. Vahel õnnestunult ja vahel mitte ning see on normaalne. Seejuures ei ole aga normaalne, et me ei ole sellest kogemusest võtnud kõige olulisemat – teadmist, kuidas edaspidi olla edukas. Kuidas olla edukas efektiivsemalt?

Sellele probleemile on viidanud ka meie eelmine rahandusminister, kes ütles hiljuti, et investeringud, see tähendab raha jagamine, ei asenda reforme ning üksnes tark investeerimine toob kaasa loodetud majanduskasvu ning töökohad. Tsiteerin: „...Alustama peaks ausast hinnangust kodusele majandusolukorrale ja vahel valusate, kuid vajalike otsuste tegemisest ...“. Tsitaadi lõpp.

Kõlab tuttavalt? Usun, sest just see oli küsimus, mida ma eelmise aasta ülevaates rõhutasin – millist riiki saame endale lubada? Pean tunnistama, et sellele küsimusele pole aasta jooksul endiselt vastatud.

Siiski, meie uus kiirendus peab lähtuma targemast ja efektiivsemast tegutsemisest.

Oma selleaastases ülevaates olen mitmes valdkonnas juhtinud tähelepanu probleemidele, mis on seotud teadmiste puudusega. Näiteks on haridussüsteemi ümberkorraldamine justkui alanud, aga kuhu see täpselt peaks välja viima, mis selle tulemusel peaks saavutatama ja mis ajaks, on teadmata. Sarnaselt võib iseloomustada põlevkivisektori arendamise ja keskkonnatasude ümber toimuvat.

Poliitiline ajaarvamine on küll määranud kindlaks, mis ajaks tuleb langetada otsused, kuid selged ei ole mitmed otsuse langetamiseks vajalikud terviklikud tervise-, keskkonna- ja sotsiaal-majanduslikud mõjud ning energiasõltumatust mõjutavad asjaolud.

Riigikontrolli ülevaates kirjeldatud haridusvaldkonna ning põlevkivisektori ümberkorraldusi seob veel üks esmapilgul nähtamatu probleemne ühisjoon – nimelt koostöö puudumine riigivalitsemisel.

Põlevkivisektori puhul tähendab see rahandusministeeriumi ja keskkonnaministeeriumi kehva koostööd põlevkivist väärilise tulu saamise mudeli väljatöötamisel. Haridusvaldkonnas aga haridus- ja teadusministeeriumi ning rahandusministeeriumi ja omavalitsuste puudulikku koostööd, selleks et koolivõrgu korrastamine ja haridusvaldkonna rahastamismudel kindlustaks lõpuks selle, et õpetaja amet oleks hästi tasustatud ja väärtustatud ning õpetajaskond piisav ja motiveeritud, et harida meie järeltulevaid põlvkondi.

Väikese, avatud majandusega ning hajaasustatud riigi ees seisvad valitsemise probleemid võtab hästi kokku Soome innovatsioonifondi Sitra käesoleva aasta uuring „Tuleviku valitsused“. Uuringus on järeldatud, et senine niinimetatud silotornidepõhine valitsemisekorraldus ei suuda riigi ees seisvate probleemidega enam toime tulla. Olgu selleks sotsiaalse kindluse tagamine, tervishoiuteenuste või hariduse korraldus.

Hariduse ja õpetajate teemal tahaksin peatuda veidi pikemalt. Ei siin saalis ega Eesti riigis tervikuna ei ole enam kahtlust, et hariduses peitub meie tulevase edu võti. Alustan positiivsest.

Pingutused õpetajate palkade tõstmiseks väärivad äramärkimist. Sisuliste põhisuundade kokkuleppimine elukestva õppe strateegias on tervitatav. Strateegia lähemal vaatlemisel oleme silmitsi ühe elementaarse probleemiga: kuidas mõõta ja kirjeldada õpetajate sissetulekut?

Kui võtta andmeid ametlikest, ka avalikkusele kättesaadavatest allikatest, siis tuleb õpetaja võrdsustada haridustöötajaga, see tähendab palju laiemat hulga, mis hõlmab enam kui klassi ees seisvat õpetajat.

Kui siia lisada veel erinevad andmeallikad arvestusliku või tegelikult väljamakstud töötasu kohta, siis saame vaieldavad tulemused, mis põhjustavad segadust ja vaidlusi. Samas on konkreetne probleem selles, et puudub õpetaja palga muutumist selgelt iseloomustav näitaja.

Kui viimasel ajal ongi valitsus teinud pingutusi õpetaja palga suurendamiseks, mis keskmist palka on ka kergitanud, siis suurel pildil, näiteks OECD riikide võrdluses, kelle kohta on olemas uusimad andmed, on Eesti õpetaja oma sissetulekuga kahjuks kindlalt viimasel kohal.

Haridusvaldkonda auditeerides selgub rahanumbrite kõrval ka kurb tõsiasi, et meie helgema peaga noored ei vali õpetaja kutset ega karjääri ja meie õpetajaskond vananeb vaikselt, kuid kindlalt.

Kui siia lisada veel segadus koolivõrgu korrastamisel, mis päris elus väljendub hariduse ebavõrdses kättesaadavuses ning kõikuvas kvaliteedis, siis tekib paratamatult küsimus, miks on keskvalitsus võtnud haridusprobleemide lahendamisel kõrvalseisja positsiooni. Kas see on poliitiline valik või otsustamatus? Või ongi otsustamatus poliitiline valik? Igal juhul on sellisel käitumisel oma hind ja kaugeleulatuv mõju.

Loomulikult, evolutsioonilisel arengul on kindlasti oma eelised, see tagab loodusteaduse kohaselt tugevamatele ning kohanemisvõimelisematele isenditele edu. Paraku pole selline

lähenemine oma riigi valitsemisele kõige mõistlikum. Näidet ei ole vaja kaugelt otsida. Näide, mille pidime ka seekord oma ülevaates jutuks võtma, on loomulikult omavalitsusreform.

Kui ma ennist rääkisin teadmiste puudumisest majanduse, hariduse ja põlevkivi valdkonnas, siis omavalitsusreform on teema, mille kohta on teadmist aastate jooksul küll ja küll kogutud. Puudub aga otsus riigi aktiivse sekkumise kohta. Kui tulla tagasi vajaduse juurde Eesti arengut senises või veelgi kiiremas tempos kasvatada, siis mõtestatud ja Eesti paikade omapära ning tugevaid külgi arvestav regionaalne areng on nii edu eeldus kui ka otsene panus Eesti inimeste heaolu paranemisse. Ilma omavalitsusreformita muutub Eesti inimeste jaoks avalike teenuste kättesaadavus üha ebavõrdsemaks ja kvaliteet üha kõikumamaks.

Hea kuulaja, jätan sel aastal kõnes pikemalt käsitlemata kõigile teada suured mured, mis puudutavad sotsiaalvaldkonna, sealhulgas tervishoiusüsteemi rahastamist. Neist võite lugeda Riigikontrolli ülevaatest, töövõimereformi küsimustega saite lähemalt tuttavaks möödunud nädalal siinsamas toimunud suurel debatil, samuti täna eelnõude menetlemisel. Ka avaandmete kättesaadavuse probleemidest ning infosüsteemide turvalisust tagavate auditite vajakajäämistest saate lugeda ülevaatest. Need riigikontrolli ülevaates toodud info- ja kommunikatsioonitehnoloogia valdkonna teemad on alles sissejuhatas. Riigikontrollil on järgnevatel aastatel kavas e-Eesti arengusuundumusi laiemalt käsitleda.

Austatud Riigikogu

Olen siin saalis ka varem öelnud, et eriti peaksid Riigikogu koalitsiooniparteide esindajad olema huvitatud sellest, et täitevvõimu tegevus oleks teadmuspõhisem. Teen seda veel kord, laiendades mõtet kogu Riigikogu koosseisule tervikuna. Just teie saate nõuda täitevvõimult teadmuspõhist käitumist, näiteks jättes aktsepteerimata puudulike mõjuhindangutega eelnõud või ühekülgsed eduaruanded.

Teie olete need, kes teevad lõpuks otsused suurte reformide kohta ja teie saate dikteerida ka nende reformide tempo. Ja Riigikontroll tahab selles töös olla teile jätkuvalt kasulik partner, seda ka käesoleva ülevaatega.

Aga partnerlusest veel. Mulle tutvustati hiljuti Põhjamaade kõrgeimate auditiasutuste hulgas tehtud võrdlevat uuringut tulemusauditite mõjust. Selles uuringus andis oma hinnangu auditi mõju kohta ligi 120 Eesti ametnikku, kes on riigikontrolli audititega sisuliselt kokku puutunud.

Toon välja kaks tähelepanuväärset asjaolu:

esiteks – Eesti riigikontrolli tulemusauditideid peetakse üsna suures ulatuses muudatusi põhjustavateks, eriti võrdluses teiste põhjamaadega ning

teiseks – väga selgelt eristub Eesti sellega, et Riigikogu liikmed ei kasuta auditites esitatut, et kutsuda esile muudatusi ja panna täitevvõimu oma tegevuse tulemuste eest vastutama.

Selle viimase aspekti, halvas mõttes eredaks näiteks on Riigikogu konverentsisaalis peetud riigieelarve kontrolli komisjoni istungil sel aastal toimunud arutelu. Arutelul käsitleti riigikontrollis tehtud e-tervise auditi tähelepanekuid ja probleeme ning sellel osalesid Riigikogu komisjoni liikmed ning Eesti tervishoiuvaldkonna juhid ja tippametnikud. Sotsiaalministeerium saatis oma esindajana arutelule osakonnajuhataja ülesandeid täitva ametniku. Ametnik, kes oli sellisesse keerulisse olukorda pandud, oli tubli. Aga ühtegi siduvat lubadust olukorra muutmiseks ei saa ükskõik kui tubli ametnik Riigikogule ministri eest anda. Ja see, austatud

Riigikogu liikmed, ei ole vastuvõetav käitumine ja sellega ei tohiks leppida teie ja ei saa leppida ka riigikontroll.

Seepärast kutsun üles edaspidi pidama arutelusid riigikontrolli auditite üle kantsleri või ministri kohalolekul, sest põhiosa riigikontrolli kontrolliaruande soovitustest on suunatud ministrile. Samuti eeldan, et Riigikogu ja riigikontrolli tulemuslik koostöö toob kaasa suurema nõudlikkuse valitsuse esitatud info suhtes. Me ei tohi leppida sisutühjade aruannete ega õõnsate selgitustega, mis ei anna meile tõest ülevaadet olukorrast ning mille koostamiseks on kulutatud tarbetult aega ja maksumaksja raha.

Omalt poolt kinnitan, et jätkuvalt panustame oma audiitorite pädevuse arendamisse ja riigikontrolli töö tulemustest informeerimise parandamisse. Jätkuvalt pean väga oluliseks luua riigikontrollis suutlikkus auditeerida sisejulgeoleku ning kaitse valdkonda. Selle valdkonna auditeerimise võimekuse kasv sõltub hetkel paljusk Riigikogu rahanduskomisjoni ja Riigikogu otsustest.

Ja lõpetuseks. Sel aastal oleme oma ülevaates probleemide kõrval selgemalt esile toonud ka konkreetsed soovitusel. Võtke neid kui meenutust, inspiratsiooni või lahendust, millest vormida sobivad eelnõud või kujundada oma seisukohad otsustamiseks. Võin kinnitada, et ka edaspidi jälgib riigikontroll oluliste valdkondade arengut ja toob esile riskid ning probleemid, selleks et teie saaksite siin saalis oma tööd võimalikult hästi teha.

Ja tuletan enne lähenevaid Riigikogu valimisi veel kord meelde, et kõik riigikontrolli aruanded on hõlpsasti ja tasuta kättesaadavad riigikontrolli kodulehel. Eesti valitsemiskulutuuri edendamiseks ja paremate otsuste tegemiseks kutsun teid üles nendega tutvuma. Tehke seda julgelt, avalikult ja järjepidevalt, mitte nagu talupojad praost Odja viljapuuaias, millest on tabavalt kirjutanud August Gailit oma romaanis „Ekke Moor“.

Täna kuulamast.

5.2. Riigikontrolör Alar Karise vastus 13. oktoobril 2014 Riigikogu liikmete arupärimisele, mis käsitleb parvlaevaühenduse korraldamist mandri ning Saaremaa ja Hiiumaa vahel

Lugupeetud juhataja, austatud arupärijad!

Head Riigikogu liikmed!

17. juunil pöördusid 9 Riigikogu liiget minu poole arupärimisega ja esitasid küsimusi parvlaevaühenduste korraldamise kohta liinidel Rohuküla–Heltermaa ja Kuivastu–Virtsu.

Arupärijad märgivad, et vabariigi valitsus otsustas 2013. aasta sügisel, et otstarbekas on korraldada parvlaevadeühendust mandri ning Saaremaa ja Hiiumaa vahel riigi äriühingu omandis olevate laevadega ning turult hangitakse vaid operaatoriteenust. Käesoleva aasta 12. juunil teatas valitsuskabinet, et riik kuulutab välja hanke, leidmaks kümneks aastaks operaatorit alates 1. oktoobrist 2016.

Arupärijate hinnangul olid valitsuse selgitused 2013. aasta sügisese otsuse muutmise kohta ebapiisavad ja vastuolulised.

Arupärijate küsimustele vastamiseks vaatas Riigikontroll läbi dokumendid, mis puudutavad valitsuskabineti protokolliliste otsuste ettevalmistamist ja hilisemat rakendamist arupärimises nimetatud teemal.

Samuti küsisime selgitusi endiselt majandus- ja kommunikatsiooniministrilt ning praeguselt majandus- ja taristuministrilt, Riigikantseleilt, majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi asjaomastelt ametnikelt, aktsiaseltsi Tallinna Sadam nõukogu ja juhatuse esimehelt ning Saaremaa Laevakompanii esindajalt.

Oma vastuses eeldan, et Riigikontrollile esitatud materjalid ja selgitused on tõesed ning täielikud. Selles veendumiseks me eraldi kontrollitoiminguid ei teinud.

Asun küsimuste juurde.

Esimene küsimus.

Milline on Teie hinnang valitsuse otsusele loobuda laevade ostust või ehitusest ning korraldada avalik konkurss operaatori leidmiseks koos laevadega olukorras, kus on teada, et turul puuduvad võimalikud alternatiivsed pakkujad?

Vastan, kuid kõigepealt pean täpsustama, et kuigi arupärimise esitajad viitavad oma küsimustes valitsuse otsustele, pole parvlaevade teemal valitsus tegelikult oma istungil õigusjõulisi otsuseid või korraldusi teinud.

Küll aga on seda teemat arutatud valitsuskabineti nõupidamisel, mis on valitsuse liikmete nõupidamise vorm. Seal ei tee valitsus otsuseid vabariigi valitsuse seaduse mõistes.

Kabinetinõupidamistel on parvlaevade asjus esitatud info võetud teadmiseks, kujundatud seisukohti või antud heakskiit edasisele tegevusele.

Nüüd esimese küsimuse vastuse juurde. Valitsus on kollegiaalne organ, kes püüab langetada oma otsused konsensuslikult.

Riigikontrollile antud selgitustest nähtub, et valitsuses ei olnud enam üksmeelset kindlustunnet 2013. aasta sügisel tehtud otsuse elluviimiseks, kuna elluviijate vahel olid erimeelsused. Näiteks puudus Riigikontrollile antud selgituste järgi parvlaevad soetama pidanud Tallinna Sadama nõukogul veendumus, et laevade äriühingule soetamine ning nende hilisem opereerida andmine avaliku konkursi teel on kooskõlas riigiabi reeglitega.

Ühtlasi leiti nõukogus, et ministri suunised on ebaselged ja minister on äriühingu üldkoosoleku rollis andnud nõukogule selliseid suuniseid, mis ei kuulu aktsionäri pädevusse.

Ministeeriumi ametnikud seevastu leidsid, et antud juhul ei oleks olnud tegu keelatud riigiabiga ning Tallinna Sadama nõukogu lihtsalt otsis põhjusi, et protsessi venitada.

Riigikontroll ei ole õigusvahemees ning meie roll ei ole välja kuulutada ministeeriumi ja Tallinna Sadama vaidluses võitjat ja kaotajat.

Kokkuvõttes võib öelda, et selle asemel, et konstruktiivselt ja edasiviivalt tegelda parima praamiühenduse tagamisega, kulutasid ministeerium ja tema valitsemisel olev äriühing väärtuslikku aega viljatutes vaidlustes.

Teine küsimus

Kas valitsuse otsuse aluseks olnud memorandumis kirjeldatud operaatorihanke tingimused on käsitletavad suunatud riigihanke tingimustena?

Vastan. Riigikontrolli hinnangul ei olnud majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi korraldatud hanke tingimused vedaja leidmiseks Rohuküla–Heltermaa ja Kuivastu–Virtsu liinil sellised, mis oleksid mõnd ettevõtet selgelt eelistanud.

Hanketingimused ning pakkumuste hindamise metoodika ei andnud Riigikontrolli arvates ühelegi pakkujale edumaad hanke võitmiseks. Korraldatud hange soosib pakkujat, kes vajab riigilt praamidega operaatoriteenuse osutamiseks kõige vähem dotatsiooni.

Kolmas küsimus

Millistel kalkulatsioonidel põhines valitsuse otsus kuulutada välja hange operaatori leidmiseks koos laevadega?

Vastan. Valitsuskabinet sai kujundada oma seisukohta, toetudes nendele materjalidele, mis on esitatud valitsuse nõupidamisele ja talletatud vastavas infosüsteemis.

12. juunil 2014 toimunud valitsuskabineti arutelule esitatud materjalide hulgas oli memorandum kahel leheküljel, alternatiivide võrdlus ühel leheküljel ning majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi esitus parvlaevaühendusest – kokku viis slaidi.

Samas ei ole valitsuskabinet oma hoiakute kujundamisel seotud talle esitatud kirjalike materjalidega, vaid on loomulikult vaba arvestama kõikvõimalikku muud infot ja muid asjaolusid.

Neljas küsimus

Valitsus on teavitanud, et ta kohustab AS-i Tallinna Sadam osalema operaatori leidmise konkursil, mis tähendab, et Tallinna Sadam peaks lisaks laevade omandamisele asuma

tegelema ka operaatorteenusega. Millisel äriplaani tugines valitsuse sellekohane otsus ning kas peate seda põhjendatuks?

Vastan. Eeldan, et küsimuse esitajad on pidanud silmas Tallinna Sadama äriplaani. Korrektsuse huvides toon ära ka valitsuskabineti protokollilise otsuse sõnastuse 12. juunist 2014. See oli järgmine:

Tsiteerin: „Pidada vajalikuks, et konkurentsi tagamise eesmärgil AS Tallinna Sadam osaleb punktis 1 nimetatud riigihankel ja teeb toimingud hankel osalemiseks vajalike parvlaevade soetamiseks.“ Tsitaadi lõpp.

Selles viidatud punktis 1 on juttu kabineti otsusest toetada, et majandus- ja kommunikatsiooniministeerium kuulutab välja riigihanke vedaja leidmiseks parvlaevaliinidel.

12. juunil 2014 toimunud valitsuskabineti nõupidamise hetkel ei olnud Tallinna Sadamal nõukogu kinnitatud äriplaani Rohuküla–Heltermaa ja Kuivastu–Virtsu liinil parvlaevadega opereerimiseks ja selleks vajalike laevade soetamiseks. Hiljem on parvlaevade opereerimise hankel pakkumise tegemine ja uue ärivaldkonna avamine toimunud AS-i Tallinna Sadam nõukogu heakskiidul.

Ühtlasi märgin ära, et Tallinna Sadamal ei olnud vastavat äriplaani ka eelmise aasta valitsuskabineti protokollilise otsuse vastuvõtmisel, see oli 26. septembril 2013. Tookord otsustati kabineti kiita heaks üldine põhimõte korraldada tulevikus parvlaevaühendust mandri ning Saaremaa ja Hiiumaa vahel riigi äriühingu või selle tütarettevõtja omandis olevate laevadega.

Tingimuseks seati, et kaasnevad kulud ei suurene, kui neid võrrelda mandri ning Saaremaa ja Hiiumaa vahelise parvlaevaühenduse praeguse riigipoolse toetamisega.

Kokkuvõttes. Mul ei ole õnnestunud kohata kedagi, kes kogu selle aastaid kestnud parvlaevasaaga puhul kinnitaks, et see on tugevdanud tema usku riigi suutlikkusse efektiivselt ja arukalt tegutseda ning probleeme konstruktiivselt lahendada.

Pigem vastupidi. Toon näite elust endast.

Kui meie auditimeeskond oli parasjagu teel majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumisse küsitlema käesolevale arupärimisele vastamise tarvis sealseid ametnikke, võttis n-ö kodanikuvaate kokku neid vedanud taksojuht.

Jutuks tulnud järjekordse uudise peale parvlaevade hankimise teemal sõnas ta: „Kuradi tsirkus. Riik või asi!“

Ei kodaniku ega riigikontrolörina ei soovi ma, et selline hinnang riigi kohta leviks.

Täna tähelepanu eest.

5.3. Riigikontrolör Alar Karise kõne Riigikontrolli 95. aastapäevale pühendatud vastuvõtul Eesti Ajaloomuuseumi Suurgildi hoone peasaalis 29.01.2014

Austatud Riigikogu esimees,

Riigikogu liikmed,

ekstsellentsid, austatud külalised,

head sõbrad ja kolleegid

Täna teid, et leidsite võimaluse tulla, et üheskoos märkida 95 aasta möödumist Eesti Riigikontrolli töö algusest. Just neil päevil, 95 aastat tagasi, 1919. aasta jaanuari lõpus, käisid Lõuna ja Kagu-Eestis Vabadussõja ägedad lahingud, et tõrjuda Punaarmee Eestist välja.

Noorel, alles esimesi kuid areneval riigil oli kõike napilt. Ja seepärast oli oluline, et seda vähestki laiali ei kantaks, vaid kasutataks riigi ülesehitamiseks ja käimasoleva sõja võitmiseks. Nii oli ka loomulik, et esimene Riigikontrolli osakond, mis asutati ja tööle hakkas, oli sõjaväeosakond.

Ja selle osakonna loomise otsuses oli kirjas muu hulgas üks eesmärk: tagada, et sõdurite supikatla juures kuritarvitusi ette ei tuleks. On ju teada, et just täis kõhust sõltub paljuski sõduri moraal.

Laiemas tähenduses on see Riigikontrolli tegevuse olemus ka täna. Meie riik on nagu meie ühine katel, mille sisust on kõigil ootus õiglasele osale.

Ajaloo teame, et pärast Vabadussõja lõppu kulges Riigikontrolli areng üsna vaevaliselt, stabiliseerumine toimus 1920ndate lõpus. 1940. aastal jagas Riigikontrol riigi saatust. 24 aastat tagasi Riigikontrol taastati.

See ei olnud veel oma iseseisvuse taastanud Eesti põhiseaduslik asutus, kuid algus oli tehtud. 1992. aastal vastu võetud põhiseadus andis Riigikontrolile sõltumatu põhiseadusliku institutsiooni staatuse.

Täna Riigikontrol erineb aga oluliselt sellest Riigikontrollist, mis ta oli enne sõda, ja ka sellest Riigikontrolist, mis ta oli veel kakskümmend aastat tagasi.

Mille poolest? Kujundlikult öeldes – kui nii 1920ndatel kui ka 1990ndatel oli Riigikontrolli tööks vaadata, et seda meie kõigi ühist supikatelt ja selles olevat suppi lihtsalt ära ei varastataks, siis tänapäeva Riigikontrol saab keskenduda sellele, kuidas suppi keeta nii, et see oleks kõige maitsvam ja tervislikum.

Me saame arutada selle üle, millised osised supis kõige paremini kokku sobivad, kui kõva tuli pliidi all peab olema jne, mõtlemata kogu aeg vaid sellele, kas katel on alles.

Jah, Eesti riik on praegu oluliselt teistsugune, kui ta oli 20 aastat tagasi. Selles, et me oleme nii kiiresti arenenud, on kindlasti oluline roll olnud ka eeskujudel.

Ja Eesti on vaadanud eeskujusid otsides ringi igas suunas ning võrrelnud end teistega. Kui 1923. aastal ilmus ajakirjas Eesti Majandus põhjalik analüüs pealkirja all „Missugust riigikontrolli vajab Eesti?“, oli seal mõõdupuuks Soome, riik, mis on võrdluseks paljudes asjades ka nüüd.

Muu hulgas analüüsi ajakirjas põhjalikult, miks vajab noor Eesti riik lähematel aastatel karmikäelisemat Riigikontrolli kui Soome. Artiklis oli otse öeldud, et Soome olla maa, kus valitseb klassiline ausus, kord ja seaduspärasus, kuid suureks kurvastuseks polevat Eestis midagi sellesarnast.

Ja seepärast ei saavat Eesti endale vähemalt lähiaastatel usaldusel põhinevat kontrollisüsteemi lubada.

Tsiteerin 90 aasta eest kirjutatud ridu: „Veel väga mitte ammu elasime Vene tsaarivalitsuse surve all ja imesime endisse tahtmata tol ajal valitsevaid põhimõtteid ja vaateid, ega ole suutnud lühikese aja tõttu nendest loobuda.

Venemaal aga, nagu teada, valitsesid laia rahvamassi juures väga omapärased vaated riigi varanduse peale, mis olid täiesti vastandid Soome kodanikkude vaadetele. Vene vanasõnad „kroonul jäme kael”, „kroonu rikas” andsid enamasti tunnistust, missugune oli massi seisukoht kroonu omanduse suhtes.

„Kroonu ei jää vaeseks”, rahustasid endid lihtsameelsed elanikud, – inimesed, kes üldiselt mitte halvad ei olnud ja muidu ausate vaadetega, – kui nad jänestena rongis sõitsid, varandust maksude eest varjasid, margimaksu ei tasunud või üldse kroonut igasugusel teisel teel petsid.

Kuid niisugune meeleolu ja seisukoht kroonu omanduse vastu ei valitsenud mitte lihtelanikkude keskel, ka kõrgemad seltskonnakihid ei olnud palju kaugemal sellest arusaamisest.

Ei ole tarvis tuua näitusi, küllalt on meele tuletada väga populaarse Vene rahaministri Ivan Võšnegradski lauset: „Kroonu selleks ongi, et igaüks teda kasutaks.“ Tsitaadi lõpp.

Kuigi ühiskonna hoiakute muutumine võtab rohkem aega, on mul on hea meel kinnitada, et Eesti riik on vähemalt arvepidamise täpsuses põhjanaabritele järele jõudmas.

Eesti on üha enam riik, kus pole põhjust kõigesse, mis seotud riigi raha üle arvepidamisega, suhtuda umbusuga. Me ei saa loomulikult majanduskontrollist loobuda, kuid meil on nüüd võimalust ja põhjust seda vastavalt riigi arengu edenemisele kohandada ning üksteist ja tervet mõistust rohkem usaldada.

On ajakohane meenutada mõtet, mille ütles välja endine riigikontrolör Juhan Parts, kui ta oli siirdunud Riigikontrollist poliitikasse.

Kümme aastat tagasi tuli tal peaministrina ajakirjanike ees selgitada, kuidas ta tunneb end olukorras, kus temast on auditeerija asemel saanud auditeeritav, kes Riigikontrolli kriitikat peab taluma.

Parts leidis, et Riigikontrolli olemus ongi olla kogu aeg oma ajast natuke ees, olla omamoodi surve avaldajaks, kes tõukab valitsust paremate ja mõistlikumate lahenduste poole – et raha toodaks suuremat väärtust.

Jah, Riigikontroll saab olla ja peab olema Eesti riigis just selliseks arengut edasi tõukavaks jõuks, hooandjaks.

Just see roll on ka üheks põhjuseks, miks ma tegin kaks kuud tagasi Riigikogus Riigikontrolli aastaraportit tutvustades ettepaneku, et peaksime Eesti riigi kestlikkuse nimel vaatama, mida me tegelikult peaksime tegema, mida võime tegemata jätta ning mida saaksime teha teisiti,

otsides julgeid ja originaalseid, kuid samas mõistlikke ja töötavaid lahendusi. Riigikontroll tahab olla Eesti riigis uute ja arukate lahenduste otsimisel eeskujuks.

Kahjuks on avalikkuses visa hajuma ootus, et Riigikontroll oleks käskija ja keelaja, karistaja. Riigikontrolli asi pole kedagi karistada. Ja meid pole põhjust karta – Riigikontroll isegi ei asu enam seal, kus ta oli oma tegevuse algajal 95 aastat tagasi – hoones, mille aadressiks oli nii toona, kui on praegu Toompuiestee 3.

Me ei teosta ise võimu, vaid abistame soovitusi andes neid, kes on seatud otsuseid vastu võtma. Seega – Riigikontrolli ülesanne on anda õigel ajal infot ja nõu, mis aitaks poliitikutel teha otsuseid ja kujundada poliitikat, mille tulemid on näha alles aastate pärast.

Iseasi muidugi, kui avalik meelella ollakse valmis vastu võtma seda teavet, mis ei jäta otsustajatele kuigi palju võimalusi reaalsuse eest kõrvale põigata.

Võin kinnitada, et Riigikontroll tunnetab ka edaspidi oma vastutust ja kohustust aidata sõltumatu põhiseadusliku institutsioonina kaasa pärisriigi, mitte näivusriigi ehitamisele.

Head külalised!

Meil on täna põhjust meenutada ja tänada kõiki inimesi, kes läbi aastakümnete on Riigikontrollis Eesti riigi hea halduse ning maksumaksja raha mõistliku kasutamise nimel tööd teinud.

Minu eriline tänu kuulub Riigikontrolli taastamise aegsele juhile Hindrek Merile, kes kahjuks on meie hulgast lahkunud. Ja mu tänu kuulub Juhan Partsile, kes Riigikontrolli 1990ndate lõpus põhimõtteliselt reformis ja tegi sellest Euroopa traditsioonidele ja mõõdupuule vastava auditasutuse. Ja ma tänan oma eelkäijat Mihkel Oviiri, kelle kümneaastase ametiperioodi jooksul Riigikontroll stabiliseerus ja kelle juhtimisel on Riigikontrollist saanud organisatsioon, kes vaatab tulevikku ja annab otsustajatele väärt nõu.

Sellesse aega jääb ka Riigikontrolli läbimurre rahvusvahelisele areenile – Riigikontroll juhtis nimelt tervelt kuus aastat kogu maailma riigikontrollide katusorganisatsiooni INTOSAI kõige suuremat, keskkonnaauditi töörühma, teenides sellega ära teiste riikide kõrgeimate auditasutuste respekti.

Aastal 2018, kui Eesti riik saab saja-aastaseks, seisab meie riigi ees proovilepanek rahvusvahelisel tasandil – Eestist saab Euroopa Liidu eesistuja.

Riigikontroll on ka siin nii-öelda eelsalk – poole aasta pärast võtab just Eesti Riigikontroll üle Euroopa kõrgeimaid auditasutusi ühendava organisatsiooni keskkonnaauditi töörühma juhtimise.

Seega: kui meie Eesti annab koos oma sõjameestega jõukohase panuse rahvusvahelise julgeoleku tagamisse, IT-spetsialistidega küberkaitsesse jne, siis annab Eesti Riigikontroll oma panuse Euroopa ja maailma keskkonnavaldkonna auditeerimisse ja keskkonnaküsimuste teadvustamisse.

Ma tänan ka kõiki auditeeritavaid, kes on teinud läbi mitmekümne aasta Riigikontrolliga sõbralikku koostööd. Nii mõnigi kord ei lange Riigikontrolli hinnangud auditeeritute arvamusega kokku, kuid oluline on, et neist eri vaatenurkadest sünniks faktidel ja ratsionaalsetel argumentidel põhinev mõttevahetus, kuidas Eesti riiki paremaks teha.

Meie töö oluline adressaat on lisaks Riigikogule ja valitsusele avalikkus ehk maksumaksjad. Maksumaksjatel on õigus teada, kuidas nende raha kasutatakse. Ja siin on oluline roll ajakirjandusel, kelle kaudu objektiivne ja tasakaalustatud info peaks avalikkuseni jõudma.

Aitäh ka neile ajakirjanikele, kes seda tööd on vastutustundega teinud ja loodetavasti ka edaspidi teevad.

Ma tänan teid kõiki veel kord tulemast ja mul on au paluda siia Riigikogu esimees akadeemik Ene Ergma.

5.4. Eesti riik sai annetusena oma saatuseaastate kohta käiva olulise ajalooallika – riigikontrolör Karl Soonpää päeviku (1939–1940)

Eesti Vabariigi sõjaeelse riigikontrolöri Karl Soonpää Ameerika Ühendriikides elavad tütre Maie Lippand ja Heljo Alari annetasid 4. juulil 2014 Eesti Vabariigile oma isa päeviku, mis kajastab elu ja meeleolusid ning eriti mahukalt valitsuse istungitel kõneldut Eesti jaoks pöördelistel ja saatuslikel aastatel 1939–1940.

Karl Soonpää tütar Maie Lippand (85) andis päeviku üle riiki esindavale Eesti Ajaloomuuseumile. Ta märkis oma kõnes, et see on talle väga emotsionaalne hetk, sest tema isa on neid päevikulehti puudutanud. Maie Lippandiga koos oli päeviku üleandmise tseremooniale Eestisse saabunud ka tema lapsi ja lapselapsi USAst. Päeviku võttis vastu ajaloomuuseumi direktor Sirje Karis, kes vormistas sellekohase akti ja võttis olulise museaali muuseumikogusse arvele, öeldes, „et Riigikontrollil vara arvestuse asjus etteheiteid ei oleks“.

Riigikontrolör Alar Karis nentis oma kõnes, et päevikud on alati väga personaalsed, sest inimesed on neid kirjutades ausad, kirjeldades ka oma kahtlusi ja kõhklusid, samuti näidates teiste inimeste kahtlusi, kõhklusid ning ka naiivsust. Karis tänas Karl Soonpää tütreid, et nad usuvad Eesti riiki ja usaldavad selle päeviku hoidmise Eesti Ajaloomuuseumile, kelle ülesanne mäluasutusena on talletada Eesti riiki puutuvat.

Ajakirja Akadeemia peatoimetaja Toomas Kiho luges kokkutulnuile ette katkendeid Karl Soonpää päevikust. 1990. aasta teisel poolel oli just Akadeemia see väljaanne, kus päeviku tekst avalikkusele kättesaadavaks sai.

Kirjastaja Sirje Endre, kes kirjastas Riigikontrolli 90. aastapäeva tähistamiseks 2009. aastal raamatu „Faatum. Eesti tee hävingule. Riigikontrolör Karl Soonpää päevik Eesti Vabariigi saatuseaastatest 1939–1940. Molotovi-Ribbentropi pakti tagamaad. Dokumente ja materjale“, ütles oma sõnavõtus, et tema jaoks on omamoodi sümbolne, et päeviku üleandmine Eesti riigile leiab aset just päevil, mis toimib laulu- ja tantsupidu. Endre nentis, et Eesti on küll väike riik, kuid tema ajalugu on suur, ning rõhutas vajadust tuua see ajalugu tänase noore põlvkonnani, et too tajuks sidusust ajaloo faktide vahel ning tunnetaks rahva ühismälu. Endre rõhutas, et oma vabadust ei ole võimalik kaitsta, kui ei tunta selle vabaduse saavutamise ja kaotamise lugu.

Riigikontrolör Karl Soonpää päeviku üleandmise juures viibisid esindajad Riigikontrollist, Eesti Ajaloomuuseumist, samuti õiguskantsler Indrek Teder, endine riigikontrolör Mihkel Oviir, president Arnold Rüütel, Toronto Ülikooli emeriitprofessor Olev Träss, Eesti Üliõpilaste Seltsi esimees Karli Kütaru, Eesti Audiitorkogu president Kaido Vetevoog, literaat Mart Orav, Kaitsepolitsei ameti peadirektori asetäitja Martin Arpo, esindajad mitmetest riigiametitest ja organisatsioonidest, samuti Karl Soonpää sugulased nii Eestist kui ka Ameerika Ühendriikidest.

Taustaks Karl Soonpää päeviku kohta:

Riigikontrolör Karl Soonpää pidas ajavahemikul 13. septembrist 1939 kuni 22. juunini 1940 päevikut, kuhu pani kirja üles valitsuse istungitel räägitut ja muid tähelepanekuid Eesti elu kohta. Päevikuga samade kaante vahel on ka Soonpää märkmed vabadussõja kohta.

Pärast Karl Soonpää hukkamist 70 aastat tagasi, 1944. aasta suvel, põgenes tema abikaasa Antonie koos kolme lapsega Eestist ja jõudis lõpuks Ameerika Ühendriikidesse.

Karl Soonpää päevik säilis siia jäänud sugulaste käes eravalduses. Selle tekst avaldati esimest korda ajakirjas Akadeemia 1990. aasta teisel poolel.

2009. aastal andis Riigikontroll koostöös kirjastusega SE&JS Karl Soonpää mälestuseks ja Riigikontrolli 90. aastapäeva tähistamiseks välja raamatu „Faatum. Eesti tee hävingule. Riigikontrolör Karl Soonpää päevik Eesti Vabariigi saatuseaastatest 1939–1940. Molotovi-Ribbentropi pakti tagamaad. Dokumente ja materjale.“ Raamatu on koostanud ja päevikut kommenteerinud Küllo Arjakas, kujundanud Andres Tali, illustreerinud Toomas Mattson.